

Kritikk fra UNICEF

Lite har bedret seg for verdens barn det siste tiåret, til tross for ambisiøse mål. I sin årlige rapport legger UNICEF ansvaret for den manglende innsatsen på verdens ledere.

Side 8

Besværlig presidentvalg

Den 21. desember går innbyggerne på Sri Lanka nok en gang til valgurnene. Men nyheten om det forestående valget har ført til økte uroligheter på den krigsherjede øya. Nå er LTTE igjen på offensiven - mens turistene holder seg hjemme.

Side 12-13

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 10 · 1999

UD lanserer ny plan for menneskerettigheter

Side 4

NORAD lanserer ny plan mot korrupsjon

Side 14

Oppsigelser i Flyktingerådet

Side 8

Robben Island på UNESCO-lista

Side 24

Debatt

Side 2, 18 og 20

Palestinsk politi på Vestbredden.

FOTO: SCANPIX

Støtter Arafats politi

Norsk bistand til nytt politi-akademi skal forebygge overgrep

■ Norge er positiv til å støtte etableringen av et politi-akademi i det palestinske området – som et bidrag til oppbyggingen av en fungerende rettsstat. Under et møte med ulike giverland i det palestinske området 9. desember godkjente de palestinske selvstyremyndighetene grunnprinsippene for prosjektet, som blant annet innebærer opplæring i menneskerettigheter.

■ – Hvis vi ikke går inn på å støtte opplæring av politiet, så vil man, etter mitt syn, stå svakere i forhold til å ha en konstruktiv dialog om menneskerettigheter, sier leder av Det norske representasjonskontoret for det palestinske området Geir O. Pedersen.

■ Giverlandsstøtten til politi-akademiet vil trolig beløpe seg til omlag 80 millioner kroner, fordelt på like store

bidrag fra fem land – Norge, Danmark, Sverige, Tyskland og Nederland. Ved å stå sammen håper giverlandene både å ta felles ansvar og å fordele den politiske risikoen ved prosjektet.

■ Det palestinske politiet, som i hovedsak består av Yasser Arafats tidligere geriljasoldater og «veteraner» fra intifadaen, er en rekke ganger blitt kritisert for å begå over-

grep. Ofrene er blant andre politisk opposisjonelle, menneskerettighetsaktivister og streikende.

■ Nylig ble ni opposisjonelle arrestert og to satt i husarrest etter at det ble offentliggjort et opprop knyttet til overgrep og korrupsjon i det palestinske området.

Side 10

NORADs nord/sør-ansvar

AV ARNFINN NYGAARD

DEBATT

DA NORAD under «åpent hus» i september presenterte sin Strategi mot år 2005 ble det fra salen etterlyst en makro-økonomisk analyse, et bredere Nord/Sør-perspektiv på bistandens rolle og muligheter. Direktør Tove Strand svarte at makro-perspektiv er viktig, men at det ikke er NORADs rolle å gå inn i slike spørsmål.

I et innlegg i Dagbladet 1. november skriver imidlertid Tove Strand at ytre rammevilkår «er jo en selvsagt del av analysen» og hevder at «et av hovedpoengene i strategien er at vi i enda sterkere grad skal ta utgangspunkt i den helhetlige situasjonen samarbeidslandene befinner seg i». Dette leser jeg som positive nye signaler.

I bistandsdebatten har det til alle tider vært større eller mindre spenninger knyttet til vurderinger av indre og ytre rammevilkår. Tidligere NORAD-direktør Per Ø. Grimstad gikk, etter mitt syn, langt i å forskyve NORADs fokus bort fra ytre rammevilkår til et mer ensidig fokus på indre forhold i samarbeidslandene og relasjonene mellom gaver og mottaker. Det vil derfor være positivt om det nå er grunnlag for en ny og åpen debatt om det vi litt generelt kan kalle NORADs Nord/Sør-ansvar.

TOVE STRAND PÅPEKER i Dagbladet at Stortinget fastlegger norsk utenrikspolitikk og at NORAD ikke har noen egen rolle som utenrikspolitisk aktør. Dette er selvsagt riktig. Hovedansvaret for å informere og uttale seg om norsk sør-politikk og Nord/Sør-forhold ligger i Utenriksdepartementet. Hva er da NORADs rolle når det gjelder Nord/Sør-forhold?

Stortinget har uttalt seg om disse spørsmålene. På spørsmål i Stortinget om NORADs informasjonsstrategi fra representanten Hilde Frafjord Johnson i oktober 1994 svarte tidligere bistandsminister Kari Nordheim-Larsen: «Utenriksdepartementet har besluttet å overføre den delen av NORADs tidligere informasjonsvirksomhet som dreier seg om utviklingspolitiske spørsmål, om nord-sør-spørsmål og multilateral bistand til en ny informasjonshet i departementet».

NORAD informerer om det NORAD kan

AV RAYMOND JOHANSEN, NORAD

DEBATT

ARNFINN NYGAARD har i dette nummeret av Bistandsaktuelt et innlegg som trolig dreier seg om arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og NORAD når det gjelder informasjonsvirksomhet.

Dagens arbeidsdelingen går ut på at NORAD har ansvar for å informere om NORADs virksomhet, mens Utenriksdepartementet har ansvaret for å informere om bistandspolitikk, multilateral bistand og nord/sør forhold generelt.

Informasjonsansvaret følger med andre ord forvaltningsansvaret - ikke akkurat uvanlig i offentlig forvaltning. Dette får Nygaard til å bli brudd på Stortingets føringer! Hvilke hoder han mener bør rulle etter noe så alvorlig som å trosse Stortingets pålegg, er jeg usikker på. Som kjent «kjenner ikke Stortinget» direktorater, bare statsråder, så det er vel andre enn jeg som bør skjelve i buksene.

Jeg skal ikke kjede leserne med

NORAD bør legge til grunn et bredere nord/sør-perspektiv i sin strategi- og informasjonstenkning, mener artikkelforfatteren. Bildet er fra demonstrasjonene mot WTO-møtet i Seattle. FOTO: SCANPIX

debatt

Stortinget aksepterte denne nye rolledelingen, men ønsket ikke med det å begrense NORADs rolle til ren bistandsinformasjon. Tvert imot. I en merknad fra Stortingets utenrikskomité i forbindelse med budsjettbehandlingen (Budsjett-innst. S. nr.3 - 1995-96) i Stortinget året etter står det at flertallet «viser til at opplysningsarbeidet om nord-sør spørsmål skal bygge på et helhetlig perspektiv hvor målsettingen om å bidra til kritisk engasjement og debatt står sentralt. Et bredt og utadrettet opplysningsarbeid om grunnleggende spørsmål i nord-sør samarbeidet bør prioriteres. Dette gjelder også for opplysningsvirksomhet i NORADs egen regi».

Dette er fortsatt den sentrale politiske føringen fra Stortinget når det gjelder NORADs opplysningsvirksomhet. I utenrikskomitéens innstilling til den såkalte «bistandsmeldingen» (St.meld.nr.19, 1996-96) i 1996 understreket flertallet igjen «at informasjonsarbeidet må sees i

Stortinget ønsket ikke å begrense NORADs rolle til ren bistandsinformasjon. Tvert imot.

Arnfinn Nygaard er koordinator for ulike interesseorganisasjoner som mottar informasjonsstøtte fra NORAD.

et helhetlig perspektiv, hvor formidling av kunnskap om sammenhenger i sør-politikken og drøfting av årsakene til de globale utfordringene skal stå sentralt». Flertallet henviste «i den sammenheng» til de ovenfor nevnte merknader. I samme innstilling ble det mer generelt slått fast at «Norsk bistandspolitikk må ... sees i en bredere nord-sør politisk sammenheng, særlig knyttet til internasjonale forhold som berører økonomi, gjeld og handel». Tilsvarende føringer ble gjentatt og understreket i en rekke sammenhenger i komitéens innstilling.

STORTINGETS FØRINGER på dette feltet synes ikke bare å gi NORAD en mulighet, men nærmest et pålegg om nettopp å sette bistanden inn i et helhetlig Nord/Sør-perspektiv. Det ville være nyttig om NORAD og Utenriksdepartementet - med utgangspunkt i Stortingets føringer - kunne bidra til en avklaring av hvor grensene går for NORADs rolle. Hvordan mener man at Stortingets føringer blir eller bør bli fulgt opp av NORAD?

ansvaret for hva etaten skulle mene? Hvem skulle definere hva som er «riktige meninger» og hva som ikke er det? Direktøren, som har ansvaret for etatens policy, jeg som har ansvaret for informasjonsvirksomheten, den enkelte informasjonsmedarbeider eller kanskje et allmøte? Ideen blir absurd.

Når det gjelder å rette et kritisk søkelys på NORADs virksomhet, så er hovedansvaret for dette nødt til å hvile på ulike pressgrupper, politikere og andre samfunnsengasjerte borgere. Det vi kan gjøre, og gjør, er å bidra til å skape arenaer for debatt og legge forholdene til rette for at ulike syn kan komme til uttrykk. Opprettelsen av Bistandsaktuelt og alle millionene som triller ut av bistandsbudsjettet til ulike pressgruppers informasjonsvirksomhet viser at myndighetene tar dette alvorlig. Men å tro at NORADs eksterne informasjonsvirksomhet med troverdighet kan brukes til å rette kritisk søkelys på egen virksomhet blir nok en absurditet.

Raymond Johansen er avdelingsdirektør i NORAD.

bistands
aktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 10/99 – 2. årgang

Ansvarlig redaktør:
Raymond Johansen

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
@gunnar.zachrisen@norad.no

Redaksjonssekretær:
Arve Norheim

Journalister:
Bibiana Dahle Piene
@bibiana.piene@norad.no
Odd Iglebæk
@oddigle@online.no

Redaksjonsråd:
Karen Brit Feldberg,
Høgskolen i Oslo,
Ellen Hansen,
Fellesrådet for Afrika,
John Jones,
Diakonhjemmets
Internasjonale Senter,

Postadresse:

Boks 8034 Dep.,
0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 20 64

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 20 41

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
ok design as, Larvik #2032

Trykk:
Media Øst Trykk AS,
Lillestrøm

Abonnement:
Bistandsaktuelt,
c/o Norsk Fredskorpssamband
Drift A/S, boks 6747
St. Olavs plass, 0130 Oslo.
Telefon: 22 99 46 00.
Fax: 22 99 46 01.
E-post: oddvin.forbord@fks.no

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt
uttrykker ikke nødvendigvis
et offisielt syn.

Utgiver:
NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Torsdag 16. desember 1999

MÅNEDENS SITAT:

«Hvor er kildekritikken? Hvor er vurderingsnivoen? NRKs trumfkort er at Folkhjelpen brukte flyselskapet Skyways. Hva så? FN og et utall andre har brukt Skyways.»

Arild Vollan, tidl. FN-tjenestemann i Øst-Afrika. Leserinnlegg i Dagbladet, 2. desember 1999.

Kunnskap, kvalitet og kritisk fokus

LEDER

Et drøyt år med «forsøksprosjektet» Bistandsaktuelt går mot slutten. 12 utgaver av fagbladet er utgitt så langt - og alt tyder i dag på at vi vil bli et fast innslag i bistandsmiljøene også i årene framover. Vårt formål med fagbladet har vært å informere og å bringe nyheter om norsk og internasjonal bistandsvirksomhet. Dessuten har vi sett det som en hovedoppgave å fremme en kritisk debatt rundt ulike sider ved moderne utviklingssamarbeid.

Målgruppen har vært de som er spesielt engasjerte og interesserte i norsk bistandsvirksomhet, og blant leserne finner vi ansatte i de frivillige organisasjonene, i NORAD og Utenriksdepartementet, de ansatte på ambassadene, konsulentfirmaer og forskningsinstitusjoner, misjons- og solidaritetsorganisasjoner, ansatte og studenter ved universiteter og høyskoler, journalister i presse og kringkasting og en rekke enkeltpersoner med tidligere eller nåværende tilknytning til norsk bistandsvirksomhet

Mange vil oppfatte Bistandsaktuelt som ganske forskjellig fra mange av de publikasjoner som råder og har rådet grunnen innenfor norske bistandsmiljøer - med vårt journalistiske fokus på de kontroversielle og konfliktfylte sider ved utviklingssamarbeid, for eksempel korrupsjon eller problemer knyttet til menneskerettigheter. Det er vår overbevisning at det er dette fokuset som vil være mest interessant for leserne.

Ingen er interessert i å lese om all ferge- og flytrafikken som går bra i Norge hver dag. Derimot er vi interessert i å få en bred orientering om nestenulykkene og ulykkene og om pengeinteressene som lurer i bakgrunnen. Det er vår tro at også bistandsmiljøene er modne for et slikt kritisk fokus, og at norsk bistand vil tjene på det - blant annet gjennom at de mange små og store aktører får enda mer kunnskap og blir enda mer kvalitetsbevisst. Det skylder vi de mange millioner mennesker i den tredje verden som mottar utviklingsbistand i en eller annen form.

Bistand og utviklingssamarbeid er en vanskelig «bransje», og bare gjennom formidling av ny kunnskap, stadige kritiske spørsmål og en kontinuerlig leting etter svar kan fagmiljøene og politikerne ha håp om å utvikle norsk bistandsvirksomhet i riktig retning. En forbedret kommunikasjon og kunnskapsformidling mellom nord og sør er en viktig del av dette.

Samtidig har vi også, som en av svært få spesialpublikasjoner på området, et ansvar for å gi et realistisk bilde av norsk bistandsvirksomhet. Vi har ingen tro på at våre lesere, som i stor grad jobber med bistands- og utviklingsspørsmål til daglig, vil orke å lese bare om det som er «vondt og vanskelig». På tross av hva man kan få inntrykk av utfra deknningen av bistand i hovedorganer i norsk presse når faktisk det aller aller meste av bistanden fram til mottakerne, og bidrar til en positiv utvikling for land, grupper og enkeltindivider. De hundretusener av barn og voksne som nyter godt av norskfinansierte tiltak innenfor undervisningssektoren vil for eksempel ha fått en meget viktig startkapital for å kunne skape seg et bedre liv. Å måle det i kroner og øre er derimot håpløst.

GZ

Jan Egeland tar spranget fra Røde Kors og NISAT-initiativet, til posten som FNs visegeneralsekretær for Colombia.

FOTO: SCANPIX

Krigger for fred

rett på sak

HVEM:
Jan Egeland

HVORFOR:
Håndvåpen og Colombia

Det er to grunner til at Jan Egeland fortjener omtale denne gang: For det første bidro han sterkt til at kampen mot ulovlig handel med håndvåpen ble satt på den globale agendaen. For det andre ble han nylig utnevnt til FNs visegeneralsekretær i Colombia - med «hemmelig» ansvar for å dra FN inn i fredsprosessen.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Det er tidlig på høsten 1997. Jan Egeland leder den norske delegasjonen på konferansen i Ottawa, der det internasjonale forbudet mot landminer forhandles frem. Men UDs statssekretær, som han den gang var, har allerede da en klar følelse av at dette bare er et delvis gjennombrudd.

- Minene utgjør bare et lite fragment av våpenproblemet. Håndvåpen er det største problemet. De kan brukes av alle, selv barn, de koster svært lite i innkjøp, men er de reneste dødsmaskiner på slagmarken, sier Egeland.

I desember samme år søker han «politisk asyl» hos Røde Kors, tar kontakt med Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) og Institutt for fredsforskning (PRIO), får Kirkens Nødhjelp med på laget, og danner NISAT - Norwegian Initiative on Small Arms Transfer. Målet er å få stoppet den ulovlige verdenshandelen med håndvåpen.

- Jeg følte sterkt at den modellen vi utviklet med mineforbudet, der likesinnede land kjemper sammen, måtte kunne brukes videre i andre spørsmål.

På agendaen. Nesten nøyaktig to år senere er saken satt høyt opp på den internasjonale dagsorden. NISAT, i samarbeid med PRIO og The British-American Security Council (BASIS) lanserer boka «The arms fixers», en detaljert beskrivelse av hvordan den illegale våpenhandelen opererer. Boka tegner et klart bilde av en globalisert virkelighet der stadig større etterspørsel og stadig færre kontrollmuligheter gir gyldne tider for skruppelløse våpenhandlere.

Internasjonalt er det nå utbredt enighet om at ulovlig salg av håndvåpen representerer en av de største utfordringene for å skape en fredeligere verden. Da Utenriksdepartementet og NISAT arrangerte en større konferanse i november i år, med illegal våpenhandel i fokus, møtte representanter fra alle verdensdeler.

- Det er veldig bra at Oslo-møtet har greid å fokusere på våpenmeglerne. Dette er en konkret sak, og et stort men undervurdert problem, mener Egeland. Men han er likevel ikke imponert over fremgangen. I dag er det fortsatt svært få land som har forbud mot eksport av våpen til land i krig, eller der krig truer, slik blant annet Norge har innført.

- Vi har for lenge brukt tiden på å beskrive problemet, i stedet for å gå mer konkret til verks. Vi må få et internasjonalt forbud mot å

selge våpen til land hvor de kan brukes til menneskerettighetsbrudd eller true freden.

Afrikansk gjennombrudd. NISATs store seier til nå er håndvåpenmuratoriet i Vest-Afrika, der 16 land i fjor innførte import- og eksportforbud av håndvåpen i tre år, fram til 2001.

- Dette var et gjennombrudd. Men det har ikke vært mye av dette. Nå må vi gå fra snakke- til handlefasen. Det er ikke lenger nok å legge ansiktet i alvorstunge folder, understreker Egeland. Til det trengs det nye nasjonale og internasjonale lover for å bekjempe den illegale våpenhandelen, større grensekontroll og bedre politisamarbeid.

- Det mest kontroversielle spørsmålet er imidlertid hvor strenge lovene i det enkelte land skal være, og hvor mye åpenhet som kan kreves fra den ordinære våpenhandelen. Det er en betydelig motstand i mange land mot å regulere dette feltet.

Til Colombia. Nå vinker imidlertid Jan Egeland farvel til NISAT og Røde Kors. Den 9. desember ble han formelt utnevnt til visegeneralsekretær i FN, med ansvar for Colombia.

- Jeg skal ha sete både i Bogotá og i Oslo. Dette blir den første høye FN-stillingen her i landet, sier han.

I FN-mandatet heter det at Egeland skal samordne arbeidet til sju forskjellige FN-organisasjoner i Colombia, og være Kofi Annans bindeledd til landets myndigheter og viktige institusjoner. Men bak mandatet lurer et oppdrag med å få trukket FN inn i landets fredsprosess, for mannen som i sju år hadde en sentral rolle i arbeidet med å få i stand en fredsavtale for Guatemala. Egeland skal son-

dere FN's muligheter for å best å kunne bidra til fred og utvikling i Colombia. Men foreløpig foreligger det verken en invitasjon fra Colombia til FN, eller noe tilbud om hjelp den andre veien, understreker Egeland til Aftenposten.

Erfaringene fra NISAT er uansett meget relevante for arbeidet i et av verdens mest voldelige land. I dag teller drapene i Colombia 30 000 i året, de fleste sivile, mens over én million mennesker er internt fordrevet. Hvert 10. drap i verden skjer her.

- En av grunnene til at det er så vanskelig å få slutt på krigen, volden og flyktningssituasjonen er at det er en enorm svart økonomi i landet, med narkotika, kidnappinger, og smugling av alt fra smaragder til våpen. Colombia er et av de landene som oversvømmes av ulovlige automatvåpen. Det sier seg selv at om man greide å begrense våpentilførselen, ville mange liv kunne bli spart.

- Tror du ditt nærvær i Colombia vil føre til mer norsk bistand til landet?

- Det vil jeg ikke spekulere i. Men UD har jo til nå støttet fredsarbeidet til norske frivillige organisasjoner med mellom 30 og 40 millioner kroner i året.

”

Nå må vi gå fra prat til handling. Det er ikke lenger nok å legge ansiktet i alvorstunge folder

Premie til «snille» land

Regjeringen vil gi mer til samarbeidsland som fremmer menneskerettigheter

Regjeringen vurderer å tilby en økonomisk bonus til land som er aktive i å fremme menneskerettighetene. Pengene skal tas fra regionbevilgningene. Den bilaterale bistanden skal også i sterkere grad gå dit hvor den mest effektivt kan fremme menneskerettighetene.

• INGER STAVELIN

MENNESKERETTIGHETER

Menneskerettighetene skal i sterkere grad enn før ligge i bunnen for all norsk bistand. Det fastslo utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson da hun den 17. desember la fram stortingsmeldingen «Menneskeverd i sentrum», en handlingsplan som forteller hvordan regjeringen vil arbeide for menneskerettighetsspørsmål de nærmeste årene. I løpet av de neste fem årene skal over 300 menneskerettstiltak settes i verk.

Samler strategiene. Handlingsplanen tar både for seg norske og internasjonale forhold. Interne forhold i Norge får bred plass, fordi regjeringen mener Norge må feie for egen dør for å opprettholde troverdigheten i vårt internasjonale engasjement.

I den internasjonale delen understrekes målet om å styrke menneskerettighetsdimensjonen i utviklingssamarbeidet:

«Tradisjonelt har imidlertid menneskerettighetsarbeid og utviklingsarbeid vært ansett som to ulike og klart adskilte innsatsområder. Rettighetsarbeidet har hovedsakelig fokusert på sivile og politiske rettigheter og vært basert på et internasjonalt regelverk som stadig er blitt videreutviklet. Utviklingssamarbeidet har i stor grad vært rettighetsnøytralt og konsentrert om fattigdomsbekjempelse gjennom sosial og økonomisk utvikling, en modell som ikke alltid har gitt de ønskede resultater.» heter det i stortingsmeldingen.

Gjort ansvarlige. Stortingsmeldingen fastslår at fattigdomsbekjempelse og utvikling i stor grad dreier seg om å realisere grunnleggende menneskerettigheter. Den påpeker at respekt for hele spekteret av menneskerettigheter blant annet fører til at myndighetene blir gjort ansvarlige overfor folket, noe som har en positiv utviklingseffekt.

Alle Norges samarbeidsland har forpliktet seg internasjonalt til å respektere, beskytte og oppfylle menneskerettigheter. Regjeringens mål er å styrke bistandsmottakernes kapasitet til å overholde disse forpliktelsene.

Også humanitær bistand skal bli mer sentrert rundt menneskerettighetene. Ofrene for kriser og væpnede konflikter skal ikke behandles

som mottakere av hjelp, men som mennesker med rettigheter. Den enkeltes menneskerettigheter bør være utgangspunktet for å bygge opp igjen en normal tilværelse for de som er rammet av kriser.

Særlig prioritet. Selv om menneskerettighetsperspektivet skal ligge under all bistand, gis en rekke områder særlig prioritet. Det gjelder blant annet godt styresett og utvikling av rettsstaten, utdanning og forskning, ytringsfrihet og differensierte media, og arbeidslivsstandarder. I tillegg står styrking av rettighetene overfor svake grupper som kvinner og barn, funksjonshemmede, urfolk, og homofile sentralt.

Det er rundt disse satsingsområdene at regjeringen vurderer å tilby tilleggsfinansiering som en «MR-premie» til de landene som viser aktiv vilje til å satse på menneskerettighetsfremmende tiltak. Den bilaterale bistanden skal også i sterkere grad gå dit hvor den kan bidra mest effektivt til å fremme menneskerettighetene.

Kompetansebygging. I Norges prioriterte samarbeidsland vil det være aktuelt å vurdere ulike tilnæringsmåter. En måte er å se på menneskerettigheter som en egen bistandssektor, med egne midler. Samtidig må konsekvensene av brudd på menneskerettighetene vurderes i forhold til planlegging, gjennomføring og evaluering av alt utviklingssamarbeidet.

I meldingen understrekes det at økt fokus på menneskerettigheter også må medføre økt kompetansebygging både i Norge og i samarbeidslandene. Kravene til dialog mellom giver og mottaker må skjerpes, og regjeringen vil undersøke muligheten for å etablere bilaterale ekspertkomiteer med to-tre eksperter fra begge sider, for drøfting av menneskerettighetsspørsmål. Fra årsskiftet vil Regjeringen dessuten tilbakeføre Det norske urfolksprogrammet til NORAD, for å styrke bistandsadministrasjonens arbeid med urfolk.

Nye dialoger. Handlingsplanen legger også vekt på internasjonale organisasjoners ansvar på dette området. Regjeringen vil blant annet støtte det nye samarbeidsprosjektet HURIST (Human Rights Strengthening), som FNs utviklingsprogram (UNDP) og FNs høykommissær for menneskerettigheter (UNHCR) har satt i gang.

Gjennom aktiv styredeltakelse i Verdensbanken og regionale banker vil Norge forsøke å få arbeidet med menneskerettighetene inn som et tverrgående tema på linje med likestillings- og miljøhensyn.

Regjeringen vil også bygge videre på de positive erfaringene med såkalte «menneskerettighetsdialo-

Norge ønsker å etablere nye dialoger med Vietnam og Indonesia.

ger», som hittil har vært ført med Kina, Tyrkia og Cuba. Ifølge regjeringen har styrken i disse dialogene ligget i oppbyggingen av nettverk mellom politikere, embetsverk, akademikere, frivillige organisasjoner og rettsapparater. Her legges det frem informasjon og kritiske vurderinger innenfor en ramme som mu-

liggjør påvirkning og positive endringer over tid.

Myndighetene ønsker nå å etablere nye dialoger med Vietnam og Indonesia.

Inger Stavelin er journalist i Sørvis Presse & Informasjon.

Østtimoresere sørger over ofre for massakrer utført av proindonesisk milits tidligere i år. Indonesia er et av de land Norge vurderer å gå inn i en menneskerettighetsdialog med.

FOTO: SCANPIX/AP

– Positivt bidrag, sier NORAD-rådgiver

Handlingsplanen vil gjøre det lettere å konkretisere det arbeidet som skal gjøres videre – med mer tyngde og en bedre presisering, sier NORAD-rådgiver innen menneskerettigheter og demokrati, Haakon Gram-Johannessen.

Gram-Johannessen mener at

handlingsplanen vil bli et viktig rammeverk for NORADs arbeid med menneskerettigheter (MR). Han er glad for det som sies om at Norge vil styrke mottakermiljøenes kapasitet til å overholde sine menneskerettighetsforpliktelser. Han påpeker viktigheten i at det åpnes for å bidra til

en kompetanseheving også i mottakermiljøene.

– Det er ikke alltid like lett å få gjennomslag for menneskerettighetsspørsmål, ofte fordi de vi snakker med ikke har tilstrekkelig kompetanse om menneskerettigheter, sier han.

Han påpeker også det positive i at handlingsplanen bærer mer preg av å friste med gulrøtter enn å true med pisk i menneskerettighetsarbeidet.

Advarer mot hurtig avbinding

Stortingsflertallet ber utviklingsministeren ta det med ro

Stortinget er enige om hovedtrekkene i norsk bistandspolitikk, men retter en advarende pekefinger mot utviklingsministeren for å ha for mye hastverk i å gjennomføre endringer. Dette gjelder særlig strategiene for næringsutvikling i Sør.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Utenriksminister Hilde Frafjord Johnsons utviklingspolitiske redegjørelse ble satt under lupen da Stortinget for første gang på flere år diskuterte prinsippene for norsk bistand.

- Siden Bistandsnemda kom med sin rapport, har mye endret seg. Blant annet har det skjedd en forskyvning av behovene for bistand, sier Marit Nybakk (Ap), saksordfører i denne saken, og peker

Eksisterende ordninger bør ikke bygges ned uten at det legges til rette for bedre ordninger, mener stortingsflertallet.

spesielt på fallet i levestandarden i flere av de tidligere sovjetstatene.

- Noen av disse har i dag lavere inntekter enn flere av våre samarbeidsland i Afrika. Det er behov for en større debatt, og for et utvidet perspektiv på hvor bistanden skal gå, sier Nybakk.

Opptrapping. Med unntak av Fremskrittspartiet, som tradisjonen tro er imot all bistand unntatt nødhjelp, er alle partiene stort sett enige i hovedtrekkene i utviklingsministerens redegjørelse, som ble lagt frem for Stortinget tidligere i år.

Arbeiderpartiet sikrer flertall for en gradvis opptrapping av bistandsnivået til én prosent av BNI. Men stortingsflertallet vil ikke gå inn på å tidfeste opptrappingen konkret. Sentrumsregjeringen har fra før lansert en seksårs-plan for opptrappingen.

Vil bremse. Utenrikskomiteen har imidlertid gått grundigst igjennom utviklingsministerens foreslåtte endringer av strategiene for næringsutvikling i Sør. Komiteen har hatt flere møter med de berørte partene, deriblant NHO, og understreker at eksisterende ordninger ikke bør bygges ned uten at det legges til rette for bedre ordninger som fører til at norsk næringsliv investerer i Sør. Dette gjelder særlig nedbyggingen av ordningen med blandede kreditter.

- Regjeringen bør heller ikke ukritisk foreta ytterligere avbinding av bistanden før Stortinget har fått behandlet saken, sier Nybakk. Stortinget vil også avvente andre lands holdninger til dette spørsmålet.

Myke verdier. - Det å presse fram det laveste tilbudet i bistandssammenheng kan svekke både kvaliteten, og ikke minst de myke verdiene

i utviklingspolitikken, fremholder Nybakk.

I innstillingen skriver komiteen at «fjerningen av anbudsgarantien har hatt som konsekvens at det er blitt vanskeligere for norske bedrifter å delta i risikofylte anbudsrunder, spesielt i de fattigste landene». Dessuten peker komiteen på at mindre bruk av blandet kreditt fører til at norske bedrifter ikke lenger deltar i store prosjekter i utviklingsland.

Frafjord Johnson måtte bøye seg for stortingsflertallets ønske om ikke å iverksette flere endringer av strategien fra 1. januar neste år som opprinnelig planlagt, blant annet det såkalte auksjonsprinsippet. Dette prinsippet gjelder auksjon av importlisenser for kjøtt fra de minst utviklede landene, såkalte MULLand, noe som i praksis innebærer økte tollsatser for disse varene, mener utenrikskomiteen.

STORTINGET

Småkutt i bistand

• ODD IGLEBÆK

Fredag 10. desember vedtok Stortinget de endelige økonomiske rammene for norsk bistand i 2000. Bare mindre endringer ble vedtatt. Samlet blir norsk ODA-bistand neste år 10.801 millioner kroner - 60 millioner kroner mindre enn hva regjeringen opprinnelig hadde foreslått.

De vedtatte reduksjonene fordeler seg med 30 millioner kroner mindre til internasjonale organisasjoner, 2 mill. kr. mindre i til «ymse hjelpetiltak» og 36 mill.kr. mindre til flyktninger i Norge.

For ikke-ODA-godkjent bistand kommer en påplussing på 8 mill. kr. til internasjonale klima- og miljøtiltak (kap.197.76). De vedtatte endringene er begrunnet i det generelle budsjettforliket, som tidligere i høst ble inngått mellom Arbeiderpartiet og de tre regjeringspartiene.

Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre understreker i en komitémerknad at bilateral bistand til Afrika på sikt skal utgjøre 50 prosent av all norsk tosidig bistand. For 1999 er den beregnet til å utgjøre 46 prosent (3 105 mill. kr.). De fire ovennevnte partiene, pluss SV, uttrykker også en klar tilslutning til at landbevilgninger til Etiopia, Eritrea og Zimbabwe reduseres. Dette flertallet åpner også for en «alternativ bruk» av landbevilgningene, eventuelt ved å overføre midler til regionbevilgningen.

Siste høst besøkt en delegasjon fra Stortinget Mongolia. Nå sier flertallet i Utenrikskomiteen at ODA-godkjent bistand til OSSE-området i Kaukasus og Sentral-Asia også skal omfatte Mongolia. Komiteens flertall markerer også at regionbevilgningen for Asia bør brukes til å markere Norge som en aktiv støttespiller for det nye regimet i Øst-Timor.

Ja til «nytt» Fredskorps

Tverrpolitisk enighet om ungdommelig «utvekslingskorps»

1900 kvinner og menn har vært utsendt siden starten av Fredskorpset i 1963, blant annet til Nicaragua. Nå stables et nytt fredskorps på beina.

FOTO: OLE BERNT FRØSHAUG

Etter lengre tids usikkerhet og tautrekking hersker det nå tverrpolitisk enighet omkring omorganiseringen av Fredskorpset. Alt er dermed klart for oppstart for et «nytt» Fredskorps i år 2000.

• KNUT V. BERGEM

Fredskorpset skal revitaliseres og gjenoppstå som et forvaltningsorgan med «særskilte fullmakter» - det vil si et organ med eget styre og stor grad av selvstendighet. Dette er hele Stortinget, med unntak av Fremskrittspartiet, enige om. Dermed fikk regjeringen tilnærmet full oppslutning for sitt forslag om å puste nytt liv i et fredskorps som lenge har ligget i dvale.

Fornøyd minister. Det var en fornøyd utviklings- og menneskerettighetsminister som møtte i Stortinget 2. desember for å delta i stortingsdebatten om hennes egen utviklingspolitiske redegjørelse som ble avlevert i mai i år.

- Jeg er spesielt glad for at uten-

rikskomiteens flertall støtter opp om regjeringens forslag til omlegging av Fredskorpset, sa Hilde Frafjord Johnson. - Arbeidet med omleggingen har engasjert meg sterkt. Det handler om å skape muligheter for unge til å yte en innsats, samtidig som vi fremmer læring og forståelse. Dette betyr at vi også åpner for fredskorpsarbeidere fra utviklingsland i Norge. Det er et nytt og viktig element, sa hun.

Vidt spekter. Dette betyr også at Fredskorpset må engasjere et bredt spekter av grupper, institusjoner og organisasjoner, slik at samarbeidet kan favne langt videre enn de tradisjonelle bistandsaktørene, fremholdt Frafjord Johnson.

- Dersom Stortinget følger opp disse signalene og slutter seg til budsjettforslaget på dette punkt, vil Fredskorpset bli etablert i ny drakt like over nyttår, lovet ministeren.

I forslaget til statsbudsjett for 2000, som ble vedtatt 10. desember, er det avsatt 10,4 millioner til det omorganiserte Fredskorpset.

De første fredskorpsdeltakerne, rekruttert under den nye ordning-

en, vil være ute i felten i løpet av 2000, framgår det av budsjettet.

Motstand mot stiftelse. Spørsmålet om organisasjonsform har så langt vært den vanskeligste bøygen i arbeidet med omorganiseringen. I en høringsrunde i april i år ble et forslag fra en arbeidsgruppe om å organisere det nye Fredskorpset som en stiftelse, kraftig imøtegått. Blant de sterkeste kritikerne var Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Finansdepartementet og Justisdepartementet. I departementets uttalelser ble det blant annet pekt på politiske, juridiske og økonomiske problemer knyttet til stiftelsesformen. Utenriksdepartementet valgte derfor raskt å se bort fra forslaget på dette punktet.

Økonomisk handlingsfrihet. Ifølge avdelingsdirektør Nils Haugstveit i UD, som ledet arbeidsgruppen, har man nå kommet fram til en mer tilfredsstillende organisasjonsform og økonomisk ordening.

- Vi har foreslått en budsjetteringsmåte som vil gi Fredskorpsets virksomhet en stor grad av handlingsrom, sier han.

Forslaget til vedtekter skal nå legges fram for politisk ledelse i departementet. Samtidig med vedtektene skal det oppnevnes et styre for det nye fredskorpset. Deretter vil det trolig relativt raskt bli utlyst en stilling som generalsekretær.

1900 siden starten. Den offisielle avslutningen av det gamle fredskorpset, i NORADs regi, ble markert ved en tilstelning i NORADs informasjonscenter 13. desember. Siden starten i 1963 har om lag 1900 kvinner og menn tjenestegjort som norske fredskorpssere, blant annet innenfor utdanning, helse og landbruk. Ved årsskiftet utgår kontraktene for de 12 siste. De tre aller siste kommer hjem fra henholdsvis Bolivia og Nicaragua rundt 1. februar 2000.

Knut V. Bergem er ansatt i NORADs informasjonsavdeling.

Bistand til opprør i 30 år

...men i dag er det «ut» å støtte revolusjonære, mener forsker

Norsk Folkehjelp har vært selve eksponenten for den politisk radikale bistands-tradisjonen blant norske frivillige organisasjoner. I det siste har Folkehjelpen måttet tåle et kritisk søkelys rundt organisasjonens mulige «samrøre» med opprørere i Guatemala og Sudan. Men historien om Norges støtte til frigjøringsbevegelser, hvor både stat og kirke deltok aktivt, startet for snart 30 år siden.

BISTAND TIL OPPRØR

• INGBORG WIESE

1970-årene er et radikalt tårn i norsk bistandspolitik. I 1972 står det for første gang i en stortingsmelding at Norge ønsker å støtte frigjøringsbevegelser i det sørlige Afrika. Regjeringen Bratteli vil markere at bistand er politikk.

Den humanitære støtten på 1970-tallet gikk blant annet til African National Congress (ANC) i Sør-Afrika og til frigjøringsbevegelser i de portugisiske koloniene. De borgerlige partiene protesterte mot det de kalte en politisering av bistanden, men i det internasjonale samfunn var det ikke en spesielt kontroversiell beslutning. Folkeopinionen hadde fått øynene opp for det hvite mindretallsregimets undertrykkelse i Sør-Afrika og Portugals siste krampetrekninger som kolonistat var det svært få som hadde noen sans for. Sverige var blant de land som lenge hadde støttet ANC da Norges bistand kom i gang.

Kamp mot undertrykking. Norges syn var i samsvar med synet til andre vesteuropeiske sosialdemokrater, nemlig at frigjøringsbevegelsene førte en rettferdig kamp mot undertrykking, rasisme og imperialism. Det var mer eller mindre selvsagt at en norsk arbeiderpartiregjering måtte føre en mer radikal bistandspolitik en de borgerlige forgjengerne.

I tillegg til frigjøringsbevegelser støttet Norge også radikale regjeringer i blant annet Tyrkia, Portugal og Jamaica opp gjennom 1970-årene. Mer kontroversielt var den økonomiske støtten til havneutbygging på Cuba og humanitær hjelp til Vietnam under og i etterkant av krigen.

I bind seks av Norsk utenrikspolitikks historie skriver Rolf Tamnes: «Det voksende engasjementet i det sørlige Afrika var en videreføring av den lange kampen mot kolonialisme og apartheid i området. Norge kom til å delta aktivt gjennom fire bistandsfaser, først med en økonomisk beskjeden, men politisk viktig støtte til frigjøringsbevegelsene, dernest med et tett bistandssamarbeid med flere av de nye, uavhengige nasjonene.»

Hemmelig konsulatkanal. – Til tross for den nye radikale given i norsk bistandspolitik, var det en grunnleggende målsetting at hjelpen skulle gå til humanitære formål. Slik er det ennå. Noe annet er selvsagt de indirekte konsekvensene av å gi humanitær bistand til grupper som fører

væpnet kamp eller til grupper som er nært knyttet til disse. Det å gi mat, klær og husly frigjør naturlig nok midler som igjen kan brukes til krigføring, sier Frode Liland, som er forsker og hovedforfatter av det siste av tre bind om norsk utviklingshjelps historie.

Selv om ANC på mange måter stod i en særstilling, støttet Norge også andre opprørsbevegelser i det sørlige Afrika gjennom 1970- og særlig 1980-årene. Namibias frigjøringsorganisasjon SWAPO og opprørsgruppene ZANU og ZAPU i det som den gang het Rhodesia stod også på den norske prioriteringslisten.

En sak som stadig var oppe til debatt var Norges generalkonsulat i Cape Town. Hvordan kunne Norge støtte ANCs humanitære arbeid og samtidig samarbeide med myndighetene ved å opprettholde generalkonsulatet? Konsulatet var viktig for norsk skipsfart i området, men få visste at det også var en viktig kanal til anti-apartheidaktivistene. Under hånden fikk de penger via konsulatet. I tillegg var konsulatet viktig for å opprettholde jevn kontakt med svarte aktivister.

– Norske myndigheter ble voldsomt kritisert av aktivister her hjemme fordi de ikke la ned konsulatet. Utenriksminister Knut Frydenlund, en mester i stille diplomati, var nok av og til fortvilet over å ikke kunne fortelle kritikerne om den hemmelige konsulatkanalen, forteller Frode Liland.

Hemmelig pengetransport. Historien om Norge og ANC framstår i ettertid som en lykkelig allianse mellom et vestlig land og en frigjøringsbevegelse i Afrika. Sogneprest Trond Bakkevig var, som leder for Mellomkirkelig Råd, aktivt med i arbeidet for å velte det hvite mindretallsregimet i Sør-Afrika. I dag er

”

Kirkenes Verdensråd måtte tåle hard kritikk fra blant andre USA og Tyskland fordi Den norske kirke ikke tok klar avstand fra væpnet kamp

Sogneprest
Trond Bakkevig

Støtte til opposisjonelle i Burma (Myanmar) er trolig lite kontroversielt.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

han stolt av det arbeidet som ble lagt ned fram til ANC overtok makten i 1993.

– Allerede i 1969 hadde Kirkenes Verdensråd besluttet å opprette et spesielt fond til bekjempelse av rasisme. Mellomkirkelig råd arbeidet internt i Sør-Afrika med humanitær bistand. Over en 20-årsperiode formidlet vi noen hundre millioner kroner til organisasjoner og aktivister som fremmet den svarte befolkningens sak, forteller Bakkevig.

Gjennom hele 1980-tallet samarbeidet Mellomkirkelig råd tett med Utenriksdepartementet. Bakkevig, men også andre, ble blant annet brukt som sendemann med hemmelige penger. Det meste han hadde med seg var rundt 100 000 kroner. Han ga pengene videre til sin kontakt, en hvit boer som han hadde uomtvistelig tillit til.

– Jeg spurte aldri, men regner med at pengene for en stor del gikk til å få apartheid-motstandere ut av

landet og etablere dem andre steder, sier han i dag.

Norske prester tok parti. Trond Bakkevig legger vekt på at verden tilsynelatende så enklere ut på 70-tallet. Fiendebildene var klarere og konfliktene mer åpenbare. Det var lettere å velge side.

– Som prest og aktiv i det internasjonale kirkesamfunn hadde jeg ingen problemer med å støtte ANC, selv om de førte væpnet kamp. Norge hadde erfaring med Milorg under krigen, og flertallet av norske prester tok klart parti for motstandsbevegelsen under den tyske okkupasjonen. Men Kirkenes Verdensråd måtte tåle hard kritikk fra blant andre USA og Tyskland fordi Den norske kirke ikke tok klar avstand fra væpnet kamp. Under arbeidet i Sør-Afrika var vi alltid opptatt av vår uavhengighet. ANC skulle ikke få styre oss, og Mellomkirkelig Råd støttet flere aktivistgrupper i tillegg

I 36 år sloss opprørssoldatene i Guatemala, som disse fra URNG. Norsk Folkehjelp har måttet tåle et kritisk søkelys på støtten til geriljaorganisasjonen EGP.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

I Sør-Sudan trenger sivilbefolkningen ofte SPLA-geriljaens beskyttelse. Er det mulig å støtte sivilbefolkningen i deres kamp for frihet uten å bli involvert i den væpnede siden av konflikten?

FOTO: SCANPIX/REUTERS

til ANC. Vi identifiserte oss aldri med ANC totalt sett, og skjønte jo etter hvert at også deres ledere var mennesker på godt og vondt. De mislikte nok noen av våre valg, for eksempel støtten til hvite liberalere, men respekterte vår uavhengighet, sier Trond Bakkevig, og legger til at Sør-Afrika var enkelt å støtte fordi det entydig handlet om rasisme.

Han er spesielt opptatt av at bistandsorganisasjoner må være tydelige på sin rolle når de går inn med økonomisk støtte i land som er i krig. Det må aldri sås tvil om at hjelpen er humanitær, selv om det kan være vanskelig å forholde seg nøytral i en konflikt.

- Bistandsorganisasjoner må aldri mistenkes for å drive med annet enn humanitært arbeid, mener han, med tanke på beskyldningene mot Norsk Folkehjelp i det siste.

Vanskelige gråsoner. Det er mange opprørsbevegelser som gjerne vil ha en bit av bistandskaken. En måte å gjøre det på er å opprette humanitære grener av organisasjonen som kan motta hjelp.

- Det er vanskelige gråsoner når man går inn i land som er i konflikt. Det er vanskelig å forholde seg nøytral. En forutsetning for å klare det, er at man kjenner forholdene i et land svært godt før man går inn med bistand. I væpnede konflikter er det imidlertid lett å bli en del av konflikten, understreker Frode Liland.

I Terje Tvedts siste bok «Angels of mercy or development diplomats?», hevder forfatteren at nødhjelpsoperasjonene til Eritrea og Tigray i 1984-85, hvor Kirkens Nødhjelp blant andre var svært aktiv, ble utnyttet politisk av opprørsbevegelsene mens organisasjonen tviholdt på sin nøytralitet.

- Nær sagt alle de norske hjelpeorganisasjonene, med Norges Røde Kors i spissen, setter nøytralitetsprinsippet meget høyt. Den eneste store norske organisasjonen som klart tar standpunkt er Norsk Folkehjelp. Mens norske myndigheter brukte bistanden aktivt i det ideologisk-politiske spillet i 1970-årene, er det man kaller politisert bistand i dag mest støtte til fredsarbeid og politiske prosesser i utviklingslandene, noe som er mye mindre kontroversielt. Både norske myndigheter og private organisasjoner har brent seg når det politiske ønsket om å hjelpe et land med bistand, blir viktigere enn den faktiske bistandsfaglige kunnskapen om samfunnet man involverer seg i. Nicaragua er et klart eksempel på det. Norsk bistand har på 1990-tallet måttet revurdere all bistand til landet og i mange tilfeller startet mer eller mindre på nytt, hevder Liland.

Radio Kvitsøy-Burma. I dag er det sjelden å finne eksempler på direkte støtte til opprørsbevegelser. Ett unntak er en norskstøttet radio på Kvitsøy som har kortbølgesendinger fra Norge til opposisjonen i Burma, eller Myanmar som landet heter i dag. En pussighet er at denne senderen vakte oppsikt i prestisjetunge publikasjoner som The Far Eastern Economic Review og The New York Times. Statsminister Bondevik er stolt av den vesle senderen, og saken er uansett helt uproblematisk politisk sett.

- Selv om det i norsk politikk er «ut» å støtte opprørsbevegelser, er Burma en så opplagt sak at få ville finne på å kritisere støtte til en opposisjon som vant valget i 1990, og som er en demokratisk bevegelse i Myanmar, tror Frode Liland.

Folkehjelpen fikk medhold i Kringkastingsrådet

Norsk Folkehjelp har fått delvis medhold i Kringkastingsrådet for at Brennpunkt-redaksjonen gikk for langt, da programmet knyttet organisasjonens navn til transport av våpen og minner til SPLA-geriljaen i Sør-Sudan.

• PAAL ECKHOFF SALVESEN
GUNNAR ZACHRISEN

Flere medlemmer av rådet gikk hardt ut mot Brennpunkt-redaksjonens redaktør Alf R. Jacobsen, som selv hevdet at programmet ikke prøvde å gi inntrykk av at Norsk Folkehjelp deltok i våpensmugling.

- Det blir ikke ført sannhetsbevis for det programmet gir inntrykk av, nemlig våpensmugling, sa tidligere stortingsrepresentant for SV Kjellbjørg Lunde.

- Programmet skaper et helt klart bilde av at Norsk Folkehjelp smugler våpen, hevdet Nita Kapoor, informasjonsdirektør og Ap-medlem. Forfatteren Roy Jacobsen ville på sin side ha svar på om det er umoralsk å bruke samme flyselskap som våpensmuglere, skriver Aftenposten.

Kringkastingsrådets leder Ivan Kristoffersen sier i en kommentar til NRKs «Her og Nå» at programmet, slik det fremstilte Norsk Folkehjelps arbeid, bidro til å skape et inntrykk av at Norsk Folkehjelp har vært involvert i våpensmugling. Dette var det almenenighet om i rådet. Han selv tok imidlertid dissens fordi han

mener at forhåndsomtalen av programmet i større grad enn selve programmet bidro til dette inntrykket.

Norsk Folkehjelp har i den siste tiden fått søkelyset rettet mot seg. TV2s «Rikets tilstand» har i sine reportasjer beskyldt Norsk Folkehjelp for å bidra til massedrap i Guatemala, mens NRKs «Brennpunkt» har knyttet organisasjonens navn til transport av våpen og miner i Sør-Sudan.

Halle Jørn Hanssen, generalsekretær i Norsk Folkehjelp har i klare ordelag fordømt programmene. Han har truet med rettsak overfor NRK og bidro til at Brennpunkt-programmene ble tatt opp i Kringkastingsrådet.

- Vi er glade for at Kringkastingsrådet har gitt oss medhold vårt sentrale anliggende, nemlig å imøtegå påstanden om at Norsk Folkehjelp har bedrevet minesmugling i Sør-Sudan, noe som har bidratt til at mange sitter med et feilaktig inntrykk av hva Norsk Folkehjelp gjør, sier Halle Jørn Hanssen i en kommentar.

Norsk Folkehjelp vil be om at programmet vurderes i Pressens Faglige Utvalg (PFU) så snart som mulig, sannsynligvis før jul. Folkehjelpa vil også bringe TV2 og programmet som ble sendt i Rikets Tilstand inn for PFU så snart som praktisk mulig. På spørsmål om organisasjonen ønsker å gå til rettsak mot ett eller begge kringkastingselskapene, svarer Hanssen at de avventer behandlingen i PFU før de avgjør hva de vil gjøre videre.

”

Programmet skaper et helt klart bilde av at Norsk Folkehjelp smugler våpen.

Nita Kapoor,
medlem av
Kringkastingsrådet.

UNICEF kritiserer toppledere

Verdens ledere begår løftebrudd mot barn, mener FNs barnefond

På tampen av dette årtusen kommer den årlige rapporten til FNs barnefond, UNICEF, med en klar melding til verdens ledere. Målene fra ti år siden om å bedre barns framtid er på ingen måte nådd. Krig og aids er blant de viktigste årsakene til at millioner av barn vokser opp i utrygghet og fattigdom

UNICEF

I 1990 møttes verdens ledere til toppmøte for å diskutere mål og midler for å bedre barns framtid fram mot år 2000. Årets rapport fra UNICEF viser at vesentlige mål fra toppmøtet for snart ti år siden ikke er nådd. Mangel på forpliktelse fra verdens ledere er en viktig årsak til at barn fortsatt lever i dypeste fattigdom og at de utsettes for overgrep som står i grell kontrast til barns grunnleggende rettigheter, heter det i rapporten.

Klar oppfordring. – Statsoverhodene som møttes den gang utarbeidet en rekke målsettinger fram mot år 2000. Blant de viktigste var å redusere barnedødeligheten for barn under fem år, redusere mødredødelighet og feilernæring, samt å sikre tilgangen til rent vann og hygieniske sanitærforhold. Mulighet for grunnutdanning for alle barn var også en prioritert målsetting, sier Bjørn Rygh, som er leder for UNICEF-komiteen i Norge.

Han understreker at selv om ingen av målsettingene foreløpig er nådd, er man kommet et godt stykke på vei likevel.

– Rapporten er en klar oppfordring til ny satsing for å nå disse målene så raskt som mulig. Visjonen er i løpet av det 21. århundre å kunne gi alle barn i hele verden de rettighetene de har, og som er nedfelt i Barnekonvensjonen, sier Rygh.

Også for UNICEF er bekjempelse av fattigdom fortsatt av høyeste prioritet. Det tre punkts handlingsprogrammet omfatter god omsorg og

utviklingsmuligheter for småbarn, grunnutdanning og fornyet fokus på ungdommer.

Barna er taperne. I en verden som preges av globalisering og stadig økende forskjell på fattig og rik, er det først og fremst kvinner og barn som blir de store taperne i det økonomiske spillet, påpeker UNICEF. I nesten hvert femte land er de fattige i flertall. Over 12 millioner barn dør hvert år av sykdommer som kunne vært forhindrede med bedre vaksiner, for eksempel meslinger og kikhoste. Dessuten lider 160 millioner barn fortsatt av under- og feilernæring, sier UNICEFs leder Carol Bellamy til pressebyrået IPS.

– Ytterligere 250 millioner barn under 15 år vokser opp i samfunn der de verken er beskyttet eller får den utdannelsen de har krav på. Rundt 130 millioner barn, de fleste jenter, får overhodet ingen skolegang, understreker hun.

De siste årene er utviklingen blitt overskygget av spesielt to ødeleggende faktorer: Krig og væpnede konflikter, og hiv/aids-epidemien.

I Afrika har hiv/aids blitt en om-

fattende epidemi, som har ført til at forventet levealder har falt dramatisk i mange land. I enkelte afrikanske land, som Botswana, Zimbabwe og Namibia, er gjennomsnittlig levealder nå på et nivå som man må helt tilbake til 1960 og tidligere for å finne maken til.

Sykdommen truer også svært mange liv i Sør-Asia og andre steder i verden. Av de rundt fem millioner smittede regner man med at halvparten er barn. Hvert minutt blir fem nye ungdommer smittet av hiv.

Ved slutten av år 2000 anslår UNICEF at til sammen 13 millioner barn vil ha mistet sin mor eller begge foreldrene på grunn av aids. I dag er mer enn 11 millioner unge mennesker mellom 15 og 24 år smittet av hiv.

Krig og væpnede konflikter. I løpet av 1990-årene har krig og humanitære katastrofer rammet hundretusener av verdens barn. I fjor ble rundt 200 000 mennesker i Afrika drept i kriger og konflikter, svært mange av dem var kvinner og barn. For tiden er hele 56 av de 161 landene hvor UNICEF har hjelpepro-

gram erklært som nødhjelpsområder.

Krigen i det tidligere Jugoslavia skapte en dramatisk situasjon for tusenvis av barn i vår del av verden, men UNICEF legger i sin rapport også vekt på de mer «usynlige» konfliktene som ikke når nyhetsoverskriftene, men som ofte gjennom årtier har herjet i enkelte land. I den forbindelse blir Colombia trukket fram.

Selv om landet ikke har vært i regulær borgerkrig på mange år, har de væpnede konfliktene mellom regjeringshæren og ulike gerilja- og paramilitære grupper skapt utrygge leveforhold for store deler av befolkningen. Antallet myrdede har økt hvert år dette tiåret, mange av dem er barn. Noe av årsaken til det kan være at både geriljaorganisasjoner og paramilitære grupper rekrutterer barn under 15 år.

Men her fins det lyspunkter, påpeker UNICEF: For få år siden startet ungdommen selv en av de mest livskraftige fredsbevegelsene i landet, «Work for peace».

”

Over 12 millioner barn dør hvert år av sykdommer som kunne vært forhindrede med bedre vaksiner.

Mangelen på forpliktelser fra verdens ledere er den viktigste årsaken til at barns levkår ikke er blitt særlig bedre, mener UNICEF.

FOTO: SCANPIX

Flyktningerådet sier opp åtte ansatte

Flyktningerådet har sagt opp åtte av sine fast ansatte med virkning fra 31. januar neste år. Det skjer til tross for god økonomi.

FRIV. ORG.

Ifølge konstituert generalsekretær Tom Emil Asp kommer oppsigelsene som en følge av at organisasjonen ikke har tilstrekkelig ubundne midler til å dekke de administrative kostnader på hovedkontoret. Asp sier at verken pågående prosjekter eller organisasjonens profil vil bli skadelidende. Til sammen har organisasjonen 60 ansatte.

Innleid ryddegutt. Flyktningerådet leide tidligere i år inn Asp fra firmaet Utviklingspartner (et konsulent-selskap innen organisasjons- og ledelsesutvikling) som konstituert generalsekretær for å lede snuopera-

”

Vår økonomi er svært god, men vi er i større grad oppmerksomme på hvordan pengene blir brukt.

Tom Emil Asp, konst. generalsekretær

sjonen i Flyktningerådet, etter at den omdiskuterte Ola H. Metliaas sa opp. Snuoperasjonen vil føre til en besparelse på ca fem millioner kroner på neste års budsjett ved å «rasjonalisere driften» internt på hovedkontoret.

– Innsparingene er i stor grad gjort ved å legge om regnskaps- og prosjektstyringsrutiner på hovedkontoret, sier Asp.

Følger ansiennitet. Asp vil ikke oppgi hvem på hovedkontoret som er sagt opp, men sier at vanlige prosedyrer i forhold til ansiennitet og organisasjonens sårbarhet er tatt hensyn til ved oppsigelsene. Også representanter for de ansatte mener prosessen har vært ryddig.

– Vi har vurdert det slik at ved å legge om regnskapsrutiner og få bedre rutiner på prosjektoppfølgningen kan vi øke effektiviteten i organisasjonen, sier Asp.

– Så innsparingene vil ikke påvirke

Flyktningerådets arbeid i felten?

– Nei, pågående prosjekter vil ikke bli skadelidende, men vi vil måtte prioritere strengere for nye prosjekters del. Vi har valgt å satse på en klarere profil for Flyktningerådet, noe som innebærer at vi ytterligere vil rette innsatsen mot internt fordrevne og det rene flyktningarbeidet vi gjør.

Mindre infovirksomhet. Organisasjonen vil også redusere noe på sin informasjonsvirksomhet, samtidig som opplæringsvirksomheten i forbindelse med menneskerettigheter vil tones ned. En større grad av satsing på Flyktningerådets kjerneområder i felten vil være et synlig resultat av snuoperasjonen, mener Asp.

Flyktningerådet velger i tida framover å satse mer i Asia og Afrika, framfor i Europa.

– Kosovo er i dag i så sterkt fokus fra andre organisasjoner at Flyktningerådet vil prioritere land på an-

dre kontinenter. Midlene som er satt av i forbindelse med tv-aksjonen i fjor vil bli brukt i et forsvarlig tempo, sier Asp. Han forsikrer samtidig at Flyktningerådet har en sunn økonomi.

Pengene er bundet. – Vår økonomi er svært god, ikke minst på grunn av fjorårets tv-aksjon, men vi er i større grad oppmerksomme på hvordan pengene blir brukt. Midlene fra tv-aksjonen er dessuten bundet direkte i hjelpeprosjekter. Vi innrømmer at hovedproblemet til Flyktningerådet er manglende ubundne midler til administrasjon av prosjektene og har et håp om økt forståelse for at prosjekter trenger midler til god planlegging og forsvarlig styring, sier Asp.

Paal Eckhoff Salvesen er journalist i frilansbyrået Sørvis.

Utviklingsland satt på gangen

Ble nektet å delta i de viktigste WTO-forhandlingene

SEATTLE (b-a): Mens en kjerne i-land diskuterte nye rammebetingelser for verdenshandelen, satt utviklingslandsdelegatene time etter time på gangen og ventet. På WTOs ministermøte i Seattle fant de seg ikke i det. For første gang i WTO-historien satte de foten ned.

• I USA: THOMAS VERMES
(TEKST OG FOTO)

MAKTSPILL I WTO

Det tredje ministermøtet i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) i Seattle på USAs vestkyst endte med fiasko 3. desember. Forhandlingene ble avsluttet uten noen enighet om dagsorden for en ny, stor forhandlingsrunde om liberalisering av verdenshandelen. Bak sammenbruddet var ikke bare uenighet mellom EU og USA. Afrikanske og karibiske ministre nektet å undertegne en erklæring de ikke hadde vært med på å utforme.

Historisk vendepunkt. Utad vil konferansen bli husket for titusener av gatedemonstranter mot WTOs frihandelsideologi, tåregass, gummikuler og portforbud i Seattle sentrum.

Men også innad i konferansesenteret var dramatikken til å ta og føle på. Seattle viste seg å bli et historisk vendepunkt for utviklingslandene i WTOs og forgjengeren Gatt's historie. For første gang nektet utviklingslandene å bli med på et ministertvedtak forfattet av en eksklusiv krets i-land - bak lukkede dører.

Med det blotte øye kunne vi reportere observere horder av utviklingslandsdelegater sittende i kafeer og utenfor møterommene i konferansesenteret. Time etter time gikk mens 20-25 land, nesten utelukkende i-land, utkjempet sin strid om avtaletekstene bak strengt bevoktede dører i det som i WTO kalles «green room» (grønt rom). Dette er betegnelsen på en lukket krets av land som uten legalt mandat fra noe WTO-organ, blir utvalgt til realitetsdrøftelser.

Norge inne, utviklingsland ute. Norge var blant de utvalgte. Men da vi spurte utenriksminister Knut Vollebæk om det virkelig var sant at ikke ett eneste afrikansk land var representert i det grønne rom, kunne han ikke svare. Svare gjorde derimot Guyanas tidligere utenriksminister, og medlem av Brundtlandkommissjonen, Shridath Ramphal. I Seattle var han forhandlingsleder for de karibiske landene.

Tofail Ahmed, minister for handel og industri i Bangladesh Shridath Ramphal (til høyre) og andre u-landsdelegater satt på gangen mens rammevilkårene for utviklingsland ble diskutert i lukkede rom.

”
Vi har ikke tjent noe på den globale veksten i handel. I stedet har liberaliseringen forverret vår handelsbalanse og redusert vår vekst

Tofail Ahmed,
delegat fra
Bangladesh

- I løpet av de 35 årene jeg har vært med i internasjonale forhandlinger, er dette det verste jeg har sett. Møteledelsen prøvde å gi et falskt inntrykk av åpenhet, samtidig som man fortsatte med sitt hemmelighold og utvelgelse av hvem som fikk være med på avgjørende forhandlingsmøter, sier Ramphal.

Pussig konsensus. Direktør Mark Ritchie i Instituttet for handel og landbrukspolitikk (IATP) i Washington D.C., var med i den amerikanske delegasjonen. Han oppsummerte situasjonen slik:

- WTO opererer med konsensus. I WTO har dette hatt en pussig betydning, nemlig at USA og EU blir enige, og at alle andre følger etter. Men denne gangen nektet utviklingslandene å føye seg. Det tror jeg er en viktig årsak til sammenbruddet i forhandlingene, sier han.

Dagen før forhandlingslutt, 2. desember, rykket ministrene fra Afrika og Karibia ut med en uhyre sterk uttalelse mot at vertslandet ikke hadde sikret delegatene mot angrep fra demonstranter, mot at mange land ble utelukket fra de grønne rom, og mot forsøkene på å tvinge gjennom et vedtak koste hva det koste vil.

Ikke tjent på liberalisering. På dagsorden sto mange forslag som ville påvirke utviklingslandenes rammevilkår. Men utviklingslandene ønsket ikke å utvide WTOs dagsorden i denne omgang, slik Norge, EU og en rekke industriland gikk inn for. De mener at gjennomføringen av vedtak i forrige forhandlingsrunde, den såkalte Uruguayrunden, først må gjennomgås med kritisk blikk.

- Vi, de minst utviklede land, sig-

nerte Uruguayrunden i håp om at liberaliseringen av verdenshandelen ville sette oss i stand til å øke våre inntekter. Vi på vår side har trofast fulgt opp forpliktelsene, og har redusert de maksimale tollsatsene fra 350 til 37,5 prosent. Til tross for våre anstrengelser for å liberalisere, har ikke vi tjent noe på den globale veksten i handel. I stedet har liberaliseringen forverret vår handelsbalanse og redusert vår vekst, sa Tofail Ahmed, minister for handel og industri i Bangladesh, til ministerkonferansen. Han ga uttrykk for det mange fattige land følte.

Av WTOs 134 medlemsland har 30 land så dårlig råd at de ikke har noen fast representasjon i Geneve, der WTO-hovedkvarteret holder til.

Betingelser for bistand. WTO er et internasjonalt organ med sanksjonsmuligheter, og har de siste årene utvidet sitt myndighetsområde. Blant annet har WTO vedtatt en egen avtale om patentrettigheter (TRIPS), som krever at utviklingslandene fra 1. januar 2000 innfører en like god beskyttelse av patenthaverens rettigheter som i-landene har.

Utvikling av tradisjonell kunnskap i utviklingsland, har derimot ingen beskyttelse. Den kan brukes gratis av selskaper til å utvikle oppfinnelser de får patent på.

Det reiser seg nå røster for å integrere WTO, Det internasjonale valutafondet (IMF) og Verdensbanken i større grad. Blant annet ga EUs handelskommisær Pascal Lamy uttrykk for dette i Seattle.

- Bør et slikt samarbeid medføre at utviklingsland som ikke oppfyller alle WTOs bestemmelser, blir nektet bistand fra IMF og Verdensbanken?

- Det vil være opp til Verdens-

banken og IMF å fastsette en slik betingelse, svarer Lamy. Men EU åpner altså for at de såkalte Bretton Woods-institusjonene kan sette krav om at land må etterleve WTO-avtalen.

Thomas Vermes
er journalist i avisa Nationen.

MUL-tiltak ble avblåst

Under WTO-møtet varslet de store aktørene en pakke med spesialtiltak for de minst utviklede landene (MUL). Men også på dette punktet mislyktes EU og USA i å komme fram til enighet i løpet av Seattle-møtet.

Forut for møtet hadde EU varslet om en særordning med nulltoll for MUL-landene. I Seattle presiserte handelskommisær Pascal Lamy at en del varer ville være unntatt fra nulltoll. Blant varer som fortsatt vil bli pålagt toll inn til EU, er kjøtt og andre landbruksvarer, samt tekstiler.

Lamy begrunnet dette med at Lomé-avtalen mellom EU og de EU-landene tidligere kolonistater ikke tillater forskjellsbehandling av Lomé-avtalepartnerne. Skulle MUL-landene blant Lomé-statene få nulltoll, måtte alle få det.

- Det er enormt skuffende at vi ikke var i stand til å sette sammen en pakke for de minst utviklede landene. Men alt arbeidet er ikke tapt. Vi kan starte opp forhandlinger igjen med utgangspunkt i forhandlingene her, sa WTOs generaldirektør Mike Moore ved avslutningen av Seattlekonferansen.

Møtelederne, USAs handelsrepresentant Charlene Barshefsky og WTO-generaldirektør Mike Moore, utelukket utviklingslandene fra forhandlingene.

Palestinsk politi marsjerer gjennom Hebron 6. desember i år.

FOTO: SCANPIX/AP

Arafats politi på skolebenken

Gerilja-soldater skal bli snille gutter – på giver-finansiert politiskole

JERUSALEM (b-a): Etter at palestinske myndigheter ga sin tilslutning på et møte 9. desember synes alt å være klart for etableringen av et politi-akademi i Det palestinske området. Fem giverland – blant dem Norge – vil støtte prosjektet, som blant annet tar sikte på å lære politifolk om menneskerettigheter. Arafats politimenn er gjentatte ganger blitt beskyldt for overgrep mot sivile.

• I PALESTINSK OMRÅDE:
GUNNAR ZACHRISEN

– Dette er et viktig tiltak. Politiet må læres opp til å operere i henhold til lovverk og vanlige politimessige rutiner. Hvis vi ikke går inn på å støtte opplæring av politiet, så vil man, etter mitt syn, stå svakere i forhold til

å ha en konstruktiv dialog om menneskerettigheter, sier leder av Det norske representasjonskontoret for det palestinske området Geir O. Pedersen.

Han innrømmer gjerne at tiltaket er kontroversielt, for eksempel ved at giverland kan risikere å bli stilt til ansvar i pressen for eventuelle framtidige politiovergrep. De palestinske sikkerhetsstyrkene er gjentatte ganger blitt kritisert for overgrep mot opposisjonelle, demonstranter og streikende.

Så sent som i begynnelsen av desember måtte Pedersen ta turen til den palestinske selvstyreadministrasjonen for å protestere mot fengslingen av opposisjonelle. Dette skjedde etter at 20 mennesker underskrev et opprop med anklager om korrupsjon i den palestinske regjeringen og ettergiveness overfor Israel. Ni av dem ble senere arrestert mens to ble satt i husarrest.

Norge var for øvrig det første land som ytret kritikk av hendelsen.

Tidligere gerilja. Et problem med sikkerhetsstyrkene har vært at de i hovedsak er rekruttert på bakgrunn av tjeneste som geriljasoldater eller frontkjemper under "intifadaen" – uten noen formell politimessig utdanning. Det nye akademiet er ment å skulle bøte på dette.

– Det er snakk om å etablere en politimessig opplæring med klare elementer av menneskerettigheter i undervisningen. Dette vil, i seg selv, sikkert ikke fjerne alle overgrep, men det bør være et viktig skritt på veien mot et bedre fungerende politi og oppbyggingen av en rettsstat, sier Pedersen.

Prosjektet stoppet i 1996. De palestinske selvstyremyndighetene har selv ivret for å etablere et enhetlig politi-akademi for de ulike korps innenfor Palestinian Police Force (PPF), og et prosjekt med støtte fra Nederland, Sverige, Tyskland og Danmark ble utviklet i 1995-96. Prosjektet stoppet imidlertid opp etter at Nederland og Sverige trakk sin støtte, som en reaksjon på menneskerettighetsovergrep mot sivile i Det palestinske området.

Danskene har vært en pådriver blant giverlandene for å få prosjektet i gang. Selvstyremyndighetene og Danmark henvendte seg i 1997 til Norge med forespørsel om støtte til prosjektet. På nyåret i 1998 ga utviklings- og menneskerettighetsminister Hilde Frafjord Johnson og utenriksminister Knut Vollebæk prinsipiell tilslutning til norsk støtte, men forutsatte at også Sverige og Nederland skulle bidra med støtte. Dette har siden gått i orden på svensk og nederlandsk side.

Sivilt akademi. Fra norsk side blir det understreket at akademiet skal være et sivil akademisk, dominert av

”
Det er snakk om å etablere en politimessig opplæring med klare elementer av menneskerettigheter i undervisningen.

Geir O. Pedersen, leder av det norske representasjonskontoret i Det palestinske området.

FOTO: DAGBLADET

Parlamentsmedlemmet Moawya al-Masri undertegnet et opprop mot «vanstyre» i Det palestinske området. Kort tid etter ble han skutt i beinet av ukjente menn.

FOTO: SCANPIX/AP

den sivile delen av de palestinske sikkerhetsstyrkene. De ulike giverne vil sannsynligvis gå inn på støtte til hver sine deler av prosjektet. Norge vil muligens – sammen med Danmark og Nederland – stå for finansieringen av lokaler til politi-akademiet. Organisasjonsarbeidet vil bli finansiert av palestinerne selv, mens tyskerne tar seg av finansieringen av utstyr til politistyrken. Dansk og svensk bistand vil finansiere selve treningen av politistyrken.

NORAD har foreløpig ikke gitt det endelige klarsignal, men per dato regner ingen med at det vil oppstå problemer sett i forhold til de signaler som tidligere er gitt fra norsk side. De første utbetalingene til prosjektet vil trolig skje i løpet av siste halvår i 2000.

Giverlandsstøtten til politi-akademiet vil trolig beløpe seg til omlag 80 millioner kroner, fordelt på like store bidrag fra fem land – Norge, Danmark, Sverige, Tyskland og Nederland. Ved å stå sammen håper giverlandene også å fordele og redusere den politiske risikoen ved prosjektet.

FAKTA OM MENNESKERETTIGHETER:

■ Det rapporteres om en positiv utvikling i situasjonen på enkeltområder knyttet til menneskerettigheter i Det palestinske området. Imidlertid er det fortsatt en utstrakt grad av vilkårlighet ved arrestasjoner og fengsling.

■ Cirka 1000 palestinere satt i 1998 fengslet uten lov og dom, i kortere og lengre perioder. Av disse var et flertall fra den muslimske opposisjonen, blant annet fra Hamas og Jihad («islamsk hellig krig»).

■ Et vedvarende problem er at etablerte uavhengige palestinske rettsprosedyrer og -institusjoner undermineres av palestinske myndigheter. Terskelen for aksept av åpen kritikk mot de palestinske myndighetene og president Yasser Arafat er lav – særlig i Gaza.

■ Et positivt trekk er at president Arafat i sommer utnevnte ny riksadvokat og leder for Høyesterett. Begge embetene hadde stått ubesatt i nærmere to år.

■ De fleste alvorlige overgrepene relateres til sikkerhetsstyrkene, som består av 11 ulike grener (politikorps). Ifølge den palestinske menneskerettighetsorganisasjonen LAW døde fire personer som følge av skader de ble påført i forbindelse med arrestasjon, forhør og varetekt i 1998.

Generalstreik i Dhaka

Hovedstaden i Bangladesh står stille når opposisjonen protesterer

DHAKA (b-a): Når opposisjonspartiene i Bangladesh skal protestere mot regjeringens politikk, samles de heller i gatene enn i parlamentet. Demonstrasjoner og generalstreiker er opposisjonens velbrukte våpen, og hele befolkningen blir involvert – enten den vil eller ikke.

Generalstreiker og demonstrasjoner er hyppig brukte virkemidler for enhver politisk opposisjon i Bangladesh.

• I BANGLADESH: ÅSNE GULLIKSTAD (TEKST OG FOTO)

BANGLADESH

En tirsdag i november er det uvanlig stille i Dhaka, hovedstaden i Bangladesh. Fabrikkene har stoppet virksomheten, universitetet er stengt. Butikk- og restauranteiere våger ikke å holde åpent, selv om de vet de mister viktige inntekter. Bare de færreste tør å jobbe i dag, av frykt for å bli straffet av opposisjonen, som har erklært generalstreik – eller «hartal» – fra morgengry til solnedgang.

Intenst i høst. I årevis har generalstreiker og demonstrasjoner vært et vanlig politisk våpen i Bangladesh for å kreve regjeringens avgang, uansett hvem som har sittet ved makten. Men i høst har opposisjonen vært spesielt aktiv. I forrige måned sto landet stille i seks dager, og streikene har fortsatt i desember.

Dagens opposisjon, bestående av fire partier med Bangladesh National Party (BNP) i spissen, har ett mål med streikene: å tvinge regjeringens parti Awami League (AL) til å gå av og å la et forretningsministerium ta over for å avholde nye valg. Neste valg er egentlig først i 2001.

– Her utkjemper man politiske kamper på gateplan og involverer hele befolkningen, i stedet for å bruke nasjonalforsamlingen som arena. Så langt har ikke regjeringen latt seg rikke, men det er en grense for hvor mange streiker et land tåler, sier journalist Zaglul A. Chowdhury, som har fulgt politikken i Bangladesh fra sidelinjen i en årrekke. Han jobber for det bangladeshiske ny-

”

Her utkjemper man politiske kamper på gateplan og involverer hele befolkningen, i stedet for å bruke nasjonalforsamlingen som arena.

Zaglul A. Chowdhury, journalist

hetsbyrået BSS, og er korrespondent for avisen Times of India og det amerikanske fjernsynsselskapet ABC.

Undertrykket. Listen er lang over politiske saker de fire opposisjonspartiene – BNP, Jatiya-partiet, Jamaat-Islami og Islami Oikya – er misfornøyd med, men det ytterst anstrengte forholdet mellom statsminister Sheikh Hasina og opposisjonsleder Khaleda Zia er trolig den viktigste årsaken til opposisjonens aggressive protester.

– Det er dyp politisk og personlig rivalisering mellom disse to kvinnene som ligger bak den politiske uroen og det fiendtlige forholdet mellom regjeringen og opposisjonen, sier Chowdhury.

Sto sammen. Hasina og Zia har dominert bangladeshisk politikk på hele 90-tallet. De sto sammen om å velte et 16 år gammelt militærregime i 1991, men siden har de kjempet mot hverandre. Fram til 1996 var det Zia som satt ved makten og Hasina som ledet opposisjonen. Slik Zia nå står i spissen for generalstreiker og demonstrasjoner, brukte Hasina det samme våpen mot Zia i 1995 og 1996. De to sidene har omtrent like stor oppslutning blant folket.

– Begge de to kvinnene er uovertrufne ledere i hvert sitt parti. Det er overhodet ingen intern konkurran-

se, og det er ikke rom for andre enn dem i lederposisjonene. De er begge store attraksjoner for hvert sitt parti, først og fremst på grunn av familienavnene deres, sier Chowdhury.

Et mektig navn er gull verdt i bangladeshisk politikk. Sheikh Hasina er datteren til tidligere president Sheikh Mujibur Rahman, som ble drept i et militærkupp i 1975. Khaleda Zia var gift med tidligere president og militærgeneral Ziaur Rahman, som ble drept ved et militærkupp i 1981.

Uenighet om India. Forholdet til storebror India er en av hovedsakene på opposisjonens liste. Bangladesh har lenge følt seg dominert av det enorme nabolandet som omringer dem i vest, nord og delvis i øst. Statsminister Hasina har myket opp forholdet til India etter at hun kom til makten, og vurderer nå å åpne for at India kan få opprette en transittkorridor gjennom Bangladesh der det kan frakte indiske varer til og fra den delen av India som ligger på nordøstsiden av Bangladesh.

De sterkt anti-indiske opposisjonspartiene protesterer mot at regjeringen etter deres oppfatning legger seg flat for den mektige naboen. Den hevder at en slik ordning for India vil underminere Bangladesh nasjonale suverenitet, og at det bare er India som vil tjene på korridoren, fordi inderne vil dominere næringslivet i Bangladesh.

Omstridt fredsavtale. Også Chittagong Hill tracts, et urofylt område sydøst i landet, skaper uenighet mellom de to politiske fløyene i Bangladesh. I 23 år har geriljasolda-

Gatene i Dhaka er uvanlig fredelige under generalstreikene, og rickshaw-sjåførene er nesten alene. De færreste har lov til å kjøre bil eller arbeide.

ter fra urbefolkningen i området kjempet mot myndighetene for større selvstyre, og det er antatt at 25.000 mennesker har mistet livet i kampene opp gjennom årene.

I desember 1997 ble myndighetene og lederne for urbefolkningens organisasjon PCJSS enige om en fredsavtale, som blant annet innebar at regionen skulle få sin egen administrasjon med utvidede fullmakter, mot at opprørerne begynte å levere inn våpnene. Flyktninger som har bodd i leire i India har også fått komme tilbake. Statsminister Hasina har mottatt UNESCOS fredspris for fredsavtalen, men opposisjonen mener statsministeren har vært for ettergivende.

Folket taper. Mens opposisjonen øker presset for at regjeringen skal gå, er det «mannen i gata» som kjenner opposisjonsvåpenet best på kroppen. Etter demonstrasjoner er det ofte meldinger i avisene om at mennesker er blitt skadd eller drept i bombeeksplosjoner i forbindelse med gnisninger mellom opposisjonelle og de regjeringstro, og ofte også med politiet.

– Svært mange lider også store økonomiske tap, fordi de må stoppe arbeidet. Næringslivet har flere ganger bedt de to stridende kvinnene om å møtes over samme bord. Men streikene har blitt innarbeidede våpen, og partene setter hardt mot hardt hver gang, sier Chowdhury.

Åsne Gullikstad er utenriksreporter i Dagsavisen.

– Knytt bistanden til krav om demokrati

Benazir Bhutto har klare råd til giverlandene

– Bistanden til Pakistan må knyttes til klare krav til militærregimet om å få i gang de demokratiske prosessene igjen. Det sier den pakistanske opposisjonslederen Benazir Bhutto på en snarvisitt i Oslo.

Tidligere statsminister Benazir Bhutto ber vestlige land vurdere om de fortsatt vil gi bistand til militærregimet i Pakistan.

STIAN GREEN

• BIBIANA DAHLE PIENE

– Jeg har ingen tro på at militærregimet kommer til å satse på å bygge opp demokratiet og få slutt på korrupsjonen. Den eneste veien videre er å få i stand nye, demokratiske valg, sier Benazir Bhutto, som i slutten av november avla Norge et besøk.

Pakistans tidligere statsminister og leder for Pakistans Peoples Party (PPP) lever nå i eksil i London og Midtøsten, etter at general Pervez

Musharraf gjennomførte et militærkupp mot Nawaz Sharifs regjering 12. oktober i år. «Den asiatiske kruttønna» – som Bhutto gjerne blir kalt – er nå på en rundreise til vestlige land for å søke støtte til gjeninnføringen av demokratiet i Pakistan.

– Jeg ønsker å advare vestlige land mot å kjøpe argumentasjonen om at det nye militærregimet kan bedre utviklingen i Pakistan. Vesten må nå spørre seg om de vil støtte en ikke-demokratisk regjering, sier Bhutto, som for øvrig anklager verdenssamfunnet for å ha forholdt seg altfor passivt til utviklingen i Pakistan de siste årene.

Ikke råd til krigføring. Besøket i Norge inkluderte et møte med utenrikskomiteen, der Bhutto la fram et ønske om å få en norsk granskingskomité til Pakistan, for å undersøke om politikere får en rettfærdig rettergang, og påstander rundt fabrikk-

king av bevis og bruk av tortur.

Etter militærkuppet har situasjonen i Sør-Asia blitt mer skremmende enn noensinne, advarer forskere. Opptrappingen av atomvåpenprogrammene i India og Pakistan og den brutale konflikten om Kashmir kan vise seg å bli skjebnesvangert.

– Det ensidige fokuset på en militær løsning på Kashmir-problemet er helt i utakt med moderne løsninger på slike ting, sier Bhutto, som vil trekke India til forhandlingsbordet dersom hun igjen skulle komme til makten. Hun legger dessuten vekt på at økonomien i Pakistan er nær et sammenbrudd.

– Vi har ikke lenger råd til å drive krigføring mot India. Jeg ønsker i stedet å få åpnet grensene mellom de to landene.

Fnyser av anklager. Selv om Bhutto nå leder den politiske opposisjonen

fra eksil, satser hun på en fortsatt politisk karriere i Pakistan. Så fort det blir satt en dato for frie valg vil hun returnere, sier hun. Korrupsjonsanklagene mot henne selv og mannen fnyser hun ganske enkelt av.

– Disse beskyldningene ble brukt mot meg da alt annet hadde mislykkes – slik det er vanlig i Asia.

I mai i år ble Bhutto og hennes mann, Asif Ali Zadari, dømt for korrupsjon av en spesialdomstol i Lahore. Paret mener seg urettferdig dømt, og hevder at det ikke finnes bevis for anklagene om at de har hemmelige konti blant annet i Sveits.

I 1998 ga Norge rundt 30 millioner kroner i bistand til Pakistan. Pengene går i hovedsak til menneskerettighetsarbeid og demokratibyggende tiltak.

Presidentvalg mest til besvær

Sri Lanka går til valg 21. desember

HAMBATOTA/COLOMBO (b-a): Turistbransjen på Sri Lanka er følsom for politiske svingninger. Da president Kumaratunga varslet om nytt presidentvalg den 21. desember, førte dette omgående til avbestillinger. For «Indias Tåre» vil et presidentvalg med sikkerhet innebære nye voldelige sammenstøt mellom singalesiske soldater og tamilske «tigre».

SRI LANKA

• PÅ SRI LANKA: ODD IGLEBÆK
November går mot slutten på Safari Hotell i Yala National Park på Sri Lankas sørøstkyst. Parken er Sri Lankas største, og et yndet utfluktsmål for turister. I morgengryet kan man skimte leoparder og andre ville dyr. Men også militære utposter: De er her for å forhindre at LTTE - de tamilske «tigrene» - tar seg inn i landets sørlige deler.

På hotellet er det et titalls turister. Åtte av dem, representanter fra Ruhunu Hotell Association, avholder møte.

Forregnet seg. For noen uker siden bestemte Sri Lankas sittende president, Chandrika Bandaranaike Kumaratunga fra partiet Sri Lanka Freedom Party (SLFP), seg for å holde nyvalg. Hun ble valgt høsten 1994 og kan etter grunnloven sitte i inntil seks år, før nyvalg må skrives ut. Hoteldirektørene hadde regnet med Kumaratunga ville sitte perioden ut, og at valget ville bli høsten 2000. Eventuelt samtidig med neste parlamentsvalg. Nå har de forregnet seg:

- Vår virkelige høysesong er de få dagene fra 20. desember til 6 januar. Kulda og juleferiene sender de europeiske turistene hit, og vi har god inntjening, sier de.

Flere av dem sliter med voksende underskudd. Presidentvalget gjør utviklingen enda verre.

Tamil Eelam er viktigst. Det viktigste temaet i valgkampen er spørsmålet om Tamil Eelam (et selvstyrt ta-

milske område), slik det var i 1994, da Chandrika Kumaratunga stilte til presidentvalg for første gang. Hennes politiske plattform den gangen var å slutte fred med LTTE. Folk var trøtte av krigen, og hun fikk stor oppslutning, hele 62 prosent av stemmene. Også mange tamiler stemte på henne.

Denne gang er det motkandidaten, Ranil Wickremesinghe fra United National Party (UNP), som kjører «tiger-kortet». Avisene er fulle av spekulasjoner om at han ville gi bort jordområder til et Tamil Eelam. Sjøl sier han bare at han ønsker fred.

- Det ønsker alle, så det må mer til enn som så for å vinne, kommenterer Prabath Sahabandu. Han er lederskribent i «The Island», Sri Lankas største uavhengige avis, som i praksis støtter UNP-kandidaten.

- Jeg tror likevel at Kumaratunga vil vinne, men at hun denne gangen ikke får mer enn 51-52 prosent av stemmene. Forklaringen vil være at de usikre heller vil stemme på den kjente framfor den ukjente. Det føles tryggere, tilføyer avismannen.

Et nedklisset land. Sri Lanka nedklisset av valgplakater. Overalt henger de i metervis, på vegger, gjerder og telefonstolper. Først og fremst er det bilder av de to hovedkandidatene. Noen steder henger også bilder av andre kandidater, blant annet av Nandana Gunatilake som representerer partiet Folkets frigjøringsfront (JVP). På meningsmålingene ligger han på en tredjeplass med rundt ti prosent av stemmene.

I nord og i øst, de omstridte områdene, er det utryggheten som rår på 16 året. Valgkampen er i beste fall laber. I Jaffna har Eelam People Democratic Party - som er et tamilsk parti med representanter i parlamentet og som utgjør en del av Kumaratungas People's Alliance - oppfordret folk til å stemme på henne. Men om natten blir plakater med hennes bilde revet ned, mest sannsynlig av «tigrene». De gjør det samme i byene Batticaloa og Trincomalee i de tamilkontrollerte områdene på vestkysten, om enn i noe mindre omfang.

”

Fred ønsker alle, så det må mer til enn som så for å vinne valget

Prabath Sahabandu, lederskribent i avisa The Island.

Tidligere i år ble tamilske ungjenter fra Madhu overvåket av regjeringssoldater når de hentet Da var byen inntatt av regjeringsstyrkene. Nå har LTTE tatt området tilbake.

I 1994 var det svært lav valgdeltagelse i distriktene hvor LTTE hadde kontroll eller stor innflytelse. Situasjonen blir nok den samme i år, blir det antydnet fra organisasjonens informasjonskontor i London. LTTE har ikke inntatt et offisielt standpunkt til valget, og vil trolig ikke gjøre det heller.

-Vi oppfatter ikke dette som vårt valg, sier Shanthan, talsmann for kontoret.

Reprisevalg. Blant folk flest er det ikke den store interessen for valget. Mange opplever det som en reprise. Der er liten forskjell på de to hovedkandidatene, bortsett fra at de representerer hver sine dynastier. I tidligere år, særlig på 1960- og 1970-tallet, stod SLFP for sosiale velferdsordninger og et aktivt importvern. Partiet ble betraktet som sosialdemokratisk, og Sri Lanka fikk mye bi-

stand, blant annet fra nordiske land. UNP har tradisjonelt blitt sett på som mer konservativt og en varmere tilhenger av markedsliberalisme.

- I dag er det ikke store forskjeller på deres økonomiske politikk. De står begge for retten til å utbytte de arbeidende masser, sier G. M. Stanley Appuhamy. Han er 34 år og er av de mange arbeidsløse. For seks måneder siden fikk han sitt første barn, og måtte gi opp sin dårlig betalte kelnerejobb for å få noe tid til å avlaste sin kone. Som så mange andre på Sri Lanka er han tilbakeholden med hva han vil stemme, men han lar det skinne gjennom at det bli JVP eller boikott.

Samlet har Sri Lanka 11 millioner velgere. Trekker man fra velgerfravall i krigsområdene blir det ca. åtte millioner tilbake.

Både president Chandrika Kumaratunga og hennes utfordrer Ranil Wickremesinghe sier de vil slåss for freden i den kommende presidentperioden. Valget mellom dem står den 21. desember.

FOTO: SCANPIX/AP

vann.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

100 000 DREPTE

- Rundt 100 000 mennesker har mistet livet som følge av uroen på Sri Lanka siden 70-tallet.
- Ifølge nøkterne anslag har 55 000 mennesker mistet livet som følge av konflikten mellom LTTE og regjeringsstyrkene. I tillegg er rundt 10 000 singalesiske sympatisører av marxistpartiet JVP drept, mens mellom 30 000 og 40 000 mennesker forsvant under periodene med politiske uro tidlig på 70-tallet og sent på 80-tallet.
- Stridighetene mellom LTTE og regjeringsstyrkene startet i 1983. Siden den gang har anslagsvis en halv million tamiler forlatt Sri Lanka. Mer enn 200 000 har søkt om asyl i Vesten.
- I følge UNHCR er mer enn 600 000 mennesker internt fordrevet på Sri Lanka.

LTTE på offensiven

Den offisielle forklaringen på de overraskende presidentvalget er at astrologer mente at den siste fullmånen i dette millenniumet var et svært gunstig tidspunkt. En mer politisk forklaring er at da avgjørelsen ble tatt, var regjeringsstyrkene i en offensiv posisjon i forhold til «tigrene». Det så ut for at den lankesiske hæren skulle vinne en viktig militær seier og at de skulle fordreive LTTE fra et rekke såkalte «strongholds».

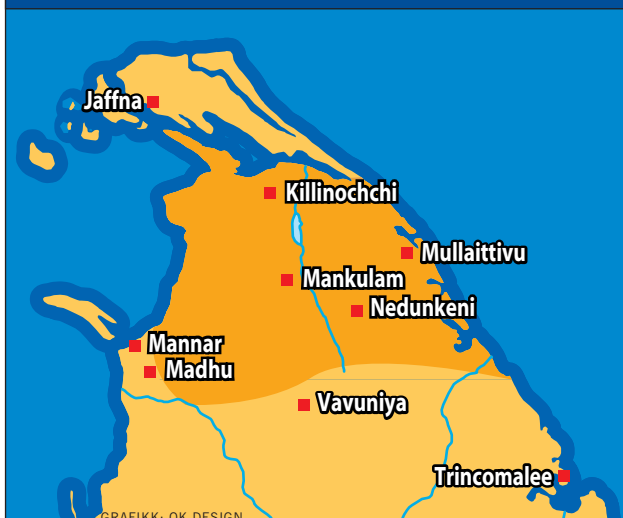
Mareritt. Men det som i begynnelsen så ut til å være en lett match, ble snart vendt til et mareritt. På åtte dager tok LTTE tilbake like mye territorium som hæren hadde brukt atter måneder på å erobre. Sammenstøtene førte til at tusener ble fordrevet. Så mange som tusen soldater kan ha blitt drept. På begge sider var tapene store. Mange sårede fikk ikke behandling, blant annet fordi leger og sykepleiere på statlige sykehus var streik for bedre lønn og arbeidsvilkår.

Lokale media har også meldt om mange desertører fra regjeringsstyrkene. Ingen er overrasket over det det er velkjent at soldatene først og fremst deltar i krigen for pengene, skyld. Lønningene i det militære er tre til tre ganger høyere enn i industrien.

Flyktninger drept. Etter at krigslykken vendte seg, innførte myndighetene militær sensur den 7. november. Den gjelder fortsatt, så få detaljer blir bekreftet av uavhengige kilder. Det gjelder også spørsmålet, hvem som drepte 38 tamilske flyktninger lørdag kveld den 20. november. De hadde sammen med mange andre søkt tilflukt på eiendommen til den katolske kirka i Madhu, hvor de ble truffet av raketter. LTTE og regjeringsstyrkene beskylder hverandre gjensidig for å ha begått udåden.

Jaffna er blokkert. Området som hæren måtte gi fra seg er det 1200 kvadratkilometer store Vanni-distriktet som strekker seg fra kyst til kyst mellom Jaffna-halvøya og byen Vavuniya. En følge av dette er at regjeringsringssoldatene, som siden 1995 har hatt kontroll over Jaffna, nå er uten landforbindelse. Om de fortsatt klarer å bite seg fast i dette tamilske kjerneområdet, kan være tvilsomt. Sannsynligvis vil det i så fall koste mye blod og terror. Klarer de det ikke kan et Tamil Eelam på Jaffna-halvøya igjen være et faktum.

Det nordlige Sri Lanka («Tiger»-kontrollert område i orange)

GRAFIKK: OK DESIGN

– Internasjonale givere støtter regjeringen

Bistand fra internasjonale givere i en årrekke spilt en viktig rolle i den økonomiske utviklingen av det lankesiske samfunnet. Hvordan stiller givere seg til det politiske hovedspørsmålet, krigen mellom «tigrene» og regjeringsstyrkene?

– Generelt har givene stått på regjeringens side. De ser på LTTE mer som terrorister, enn som en legitim separatist-bevegelse. Givere mener også, liksom regjeringen, at det var LTTE som var skyld i at fredsforhandlingene brøt sammen i 1995, sier forsker Arve Ofstad ved Chr. Michelsens Institutt, som var FNs koordinator og leder for UNDP på Sri Lanka fra 1995 til høsten '98.

Han understreker også at givere sterkt har fordømt LTTEs politiske mord og overgrep.

I forhold til det kommende valget er det mest frustrasjon som rår blant givernes utsendte, de som bedriver nødhjelp for krigens titusener av sivile ofre. De fleste mener at valgkampen er en avsporing i forhold til å skape fred.

Blant diplomatene i hovedstaden legges det derimot mer vekt på det internasjonale givermålet om å få til et godt styresett. Derfor ser de meget positivt på president Kumaratungas «ja» til et nærvær av internasjonale valgobservatører.

Handlingsplan mot korrupsjon

NORAD vil intensivere støtten og øke kunnskapen

NORAD vil øke både pengestøtte og kunnskapsnivå når kampen mot korrupsjon i samarbeidslandene skal intensiveres. Det er essensen i en ny handlingsplan mot korrupsjon.

KORRUPSJON

• BIBIANA DAHLE PIENE

I vår utpekte utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson NORAD til å bli en internasjonal frontorganisasjon mot korrupsjon. NORAD fulgte opp pålegget ved å nedsette en egen arbeidsgruppe på korrupsjon, som den 15. desember la fram en handlingsplan for NORADs anti-korrupsjonsarbeid de neste to årene.

Gruppen har satt opp tre hovedmål i kampen mot korrupsjon:

- Norsk støtte til godt styresett og kampen mot korrupsjon i samarbeidslandene skal intensiveres.
- Kunnskapen om hvordan korrupsjon innen norskstøttede tiltak kan forebygges, skal økes.
- Mekanismer for læring og kunnskapsutveksling for hva som nytter i

”

Det viktigste er nok rett og slett at det stjeles av lasset

Underdirektør Mette Masst

kampen mot korrupsjon skal etableres.

Under de tre hovedmålene foreslår arbeidsgruppen til sammen 18 aktivitetsområder, som spenner fra særskilte anti-korrupsjonstiltak i det enkelte land, til bedre etterforskning i korrupsjonssaker.

Vet for lite.

Den norske bistanden er konsentrert rundt 12 hovedsamarbeidsland. Men kunnskapen om korrupsjonsnivået i disse landene er begrenset, innrømmer arbeidsgruppen.

Ifølge organisasjonen Transparency Internationals korrupsjonsindex for 1999, er korrupsjonsnivået svært høyt i flere av disse landene, deriblant Tanzania, Uganda, Mosambik, Nicaragua, Zambia og Zimbabwe.

- Men vi må huske at det kan være vanskelig å trekke grensen mellom kulturelt aksepterte metoder eller holdninger, som kan synes fremmede for oss, og adferd som er klart uakseptabel og ulovlig. Det er derfor viktig å finne en global definisjon på korrupsjon, som alle kan

enes om, sier underdirektør Mette Masst i NORAD, som har ledet arbeidsgruppen.

Gruppen har konferert med både frivillige organisasjoner, andre bistandsgivere og internasjonale eksperter under arbeidet med planen.

- Vi har også etablert et samarbeid med Økokrim. De skal blant annet hjelpe oss med opplæring internt, sier Masst.

Stjeler av lasset.

For NORADs vedkommende er det særlig to former for korrupsjon som kan påvirke bistandsarbeidet: Det ene er korrupsjon i offentlige anbudprosesser, som driver prisene i været, og som kan føre til dårligere kvalitet og ineffektivitet.

- Men det viktigste er nok rett og slett at det stjeles av lasset. Også når det gjelder ren budsjettstøtte er det nok muligheter for at deler av midlene forsvinner, sier Masst.

NORADs hovedprinsipp må være «null toleranse» for korrupsjon, mener arbeidsgruppen. Strengt og konsekvente sanksjoner må være eneste svar når korrumpert adferd hos samar-

beidspartnerne oppdages.

- Det vi understreker veldig er at NORAD ikke skal jobbe alene. Vi må koordinere vår innsats med det andre givere, myndigheter og andre i det enkelte land gjør, fremholder Masst.

- I handlingsplanen heter det at innsatsen bør konsentreres til områder der muligheten for god effekt er størst?

- Bevisstheten om problemet må gjelde over alt, men når vi skal gi mer penger til eksplisitte anti-korrupsjonstiltak, må disse konsentreres til land hvor myndighetene demonstrerer en genuin vilje til å ta tak i problemene. Et annet kriterium er at Norge er en viktig giver, sier Masst.

Et intensivert anti-korrupsjonsarbeid vil innebære en tettere oppfølging av bistanden fra ambassadens side. Men de sliter allerede med for små ressurser.

- Det innebærer at vi må prøve å konsentrere innsatsen rundt et redusert antall prosjekter og engasjementer. Finansforvaltning kommer til å bli et stadig viktigere område, sier NORAD-direktør Tove Strand.

Pressen presset i Uganda

Avisa The Monitor har vært et forbilde for den frie og uavhengige pressen i Uganda. Nå er den kritiske avisa under sterkt press fra president Yoweri Musevenis regjering, foran den kontroversielle folkeavstemningen om nullparti- eller flerpartistyre neste år.

UGANDA

• MOUSSA AWUONDA

I mai trykket The Monitor et bilde av en kvinne, Lekony Kadinda, mens hun ble torturert i en militærbrakke. Avisa ble beskyldt for å ha fabrikkert hendelsen for å undergrave regjeringen, og ble anklaget for oppvigleri. I oktober i år ble kvinnen dømt til ett års fengsel for å ha vitnet falsk til politiet. Mange trodde det ville føre til at staten droppet søksmålet mot The Monitor. Dommen ble oppfattet som en frikjennelse av journalistene, som hevdet å være uskyldige.

Men det motsatte skjedde. I november ble David Ouma Balikowa, nyhetsredaktør i The Monitor stilt for retten, sammen med sjefredaktør Wafula Oguttu og redaktør Charles Onyango-Obbo.

- Vi er overbevist om at Kadinda-saken blir brukt for å kneble oss, sier Balikowa.

Advokaten skutt. Før rettssaken ble de kastet i en fengselscelle med over 100 fanger, de fleste hardbarkede kriminelle. På dagen for selve rettsaken ble advokaten deres skutt og hardt såret.

- Han ble skutt fire timer etter at han hadde forlatt rettsalen. Han hadde gitt motparten noe å tenke på, sier Balikowa, som spør seg om det er en sammenheng mellom skuddet og rettssaken, og at det var et forsøk på å skremme. Journalistene risikerer to til ti års fengsel hvis de blir kjent skyldige.

Uganda er blitt mer intolerant mot pressen generelt, og uavhengige aviser spesielt, hevder ugandiske journalister.

FOTO: SCANPIX/AFP

Rettssaken mot de tre redaktørene er et tegn på ugandiske myndigheters økende intoleranse mot pressen generelt, og mot den uavhengige pressen spesielt, mener Balikowa.

Avismodell. The Monitor ble etablert i 1992 av seks unge journalister. Avisa betraktes som en modell for nyhetsmedier med privat, nasjonalt eierskap. The Monitor er en spesiell avis i Øst-Afrika, hvor mediene kontrolleres enten av regjeringer eller av utenlandske selskaper. Avisa er blitt en plattform for seriøs debatt og opposisjonelle synspunkter, og sees på av mange som en fornyelse av Ugandas tapte ære som Øst-Afrikas intellektuelle Mekka i 1960-åra.

The Monitor er Ugandas nest største dagsavis, og med sine 30.000 lesere er den en daglig konkurranse for den stateide The New Vision. Avisa er kjent for sine dristige kommentarartikler, sin teft og undersøkende journalistikk, og har derfor aldri vært likt av makteliten. En periode ble avisa boikottet som annonsemedium av statstjenesten, slik at avisa mistet 60 prosent av inntektene sine.

Politisk taktikk. Samme dag som

ugandiske militærstyrker gikk inn i nabostaten DR Kongo begynte ugandiske journalister i uavhengige aviser å oppleve kampen mot dem som mer intens.

Forfølgelsen av den fjerde statsmakt i Uganda ligner nå på den som pågår i Angola, Zambia og Zimbabwe, stater som er involvert i Afrikas første større regionale konflikt siden den kalde krigen tok slutt.

Men det som skiller tilstanden i ugandisk presse fra for eksempel den i Zimbabwe, er den politiske agendaen. I juni neste år skal det være folkeavstemning om Musevenis kontroversielle nullpartisystem, der det skal avgjøres om Ugandas politiske framtid fortsatt skal domineres av The National Resistance Movement (NRM), som har styrt Uganda siden 1986. Alternativet er et ugandisk flerpartisystem - en modell de fleste andre afrikanske stater har valgt.

- Uten noen offisiell opposisjon ser NRM på The Monitors kritiske og uavhengige standpunkter som det eneste som kan hindre dem i å vinne avstemningen, påpeker Balikowa.

Journalister demonstrerer. Den 12. november marsjerte over 100 journalister i aviser, radio og tv sammen med journaliststuderenter til parlamentet for å demonstrere for pressefrihet og å vise solidaritet med The Monitor. Demonstrasjonen ble gjennomført til tross for at politiet nektet dem tillatelse, og lederen for The National Institute of Journalists of Uganda (NIJU) overrakte parlamentspresidenten et skriv der det het: «Opphev loven om oppvigleri og injurier, respekter ytrings- og pressefrihet og slutt å forfølge og arrestere journalister. Gi ugandere frihet til å si det de ønsker.»

I følge NIJU opprettholder Uganda fortsatt de britiske kolonilovene, som for lengst er forsvunnet fra lovbøkene i «siviliserte land» fordi de gjør det lett å arrestere og torturere journalister.

Vesten forsiktig. Mens pressesensuren i Angola og Zimbabwe har måttet tåle verdensomspennende oppmerksomhet, har Uganda unngått de internasjonale vaktbikkjenes granskning. Noen kritikere mener vestlig opinion er forsiktig med å pirke ved Museveni, med Idi Amins blodige regime i minnet.

Selv om vestlige giverland trolig er mindre forhekset av forestillingen om den suksessfulle Uganda-modellen nå enn for fem år siden, er man fortsatt forsiktig. Et eksempel er den svenske Riksdagens diskusjon omkring trusselen mot de homofile i Uganda nylig. Politikerne lot være å sette spørsmålet inn i en større sammenheng om overgrep i Uganda. Utenriksminister Anna Lindh unnlot å peke på demokratiske idealer som åpenhet og meningsmangfold, som eksistensen av en kritisk presse uunngåelig representerer.

- Jeg vil gjerne minne verden om at regimet i Kampala ikke bare slår ned på homofile, men også på media i kampen om folkeavstemningen, sier redaktør Balikowa i The Monitor.

Moussa Awuonda er ugandisk korrespondent med base i Stockholm.

Ugandas president Yoweri Museveni.

FOTO: SCANPIX

Blygt forsøk på demokrati

Mosambik til valg for andre gang

MAPUTO (b-a): Entusiasmen er stor foran det andre demokratiske valget i Mosambiks historie. Men folkets mulighet til å følge med i valgkampen er begrenset.

• I MOSAMBIK: MATS LUNDEGÅRD
(TEKST OG FOTO)

MOSAMBIK

Skolen i Mabanja, en times reise utenfor den mosambikiske hovedstaden Maputo, er to enkle betongskjul i vinkel. Klasserommene er luftige under bølgeblikktalet, skolegården er en gruslagt plass med et stort, vakker tre midt i.

Men en lørdag er ingen barn på plass, og skolebenkene står stablet opp langs veggene. I to dager skal klasserommene tjene som valglokaler.

For andre gang på fem år skal mosambikerne velge seg en president og et nytt parlament. Bare det er en merkverdighet i Afrika, der demokratiske valg har en tendens til å bli engangforeteelser. Også denne gangen, som i 1994, foregår valget både smidig og rimelig hederlig.

Stor entusiasme. Velgerskaren er åpenbart entusiastisk: Mer enn 85 prosent av de stemmeberettigede hadde registrert seg i god tid, og i skolegården i Mabanja snakker mennesker med stort alvor om dagens begivenhet.

– Det er viktig å stemme, sier Maria Mambongua. Hun viser stolt frem sitt nye ID-kort med bilde og en strekkode på den ene siden, som på kort tid har fått stor symbolverdi i landet. Ikke bare fordi det kan anvendes under valget, men også fordi et slikt dokument vitner om eierens status og tilhørighet i den store sammenhengen.

Demokratiets finesser. På egen hånd har fattigbønder i Mosambik få muligheter til å skaffe seg innsikt i den demokratiske prosessens finesser. De har i generasjoner levd under kolonial undertrykkelse eller i skyggen av en ettpartistat der politisk pluralisme i høyden var retorisk. Deres hverdag var lange dager og tungt arbeid; blant voksne er

over halvparten analfabeter. For de fleste er verden avgrenset til byens bakgater, mens parlamentarismens abstraksjoner er fullstendig ubegripelige.

Det er lett å raljere med unge demokratier og deres valg. Budskapet som partiene kommer med er til forveksling like, og nesten sjenerende uforpliktende. Valgtalene skramler med offentlige løfter, og den som allerede sitter med makten har alle fordeler.

– Vi fikk først de pengene som forskjellige giverland hadde gitt til valgkampen alt for sent, sier Manuel Frank, talsmann for opposisjonspartiet Renamo. Regjeringspartiet Frelimo har derimot forskuttert store beløp fra ulike konti i statskassen til sin valgkamp, og kunne derfor sette i gang med store møter og manifestasjoner i god tid på forhånd.

Frank er også sikker på at regjeringspartiet utilbørlig har utnyttet de statlige mediene, især radioen som når ut over hele landet.

Virkelig debatt? I Mosambik finnes det bare en håndfull aviser, og de er med få unntak talerør for partier eller spesielle interessegrupper. Den største dagsavisen, Noticias, er i likhet med den nasjonale radiokanalen regjeringskontrollert.

– Det er klart at det er ødeleggende med en sånn ordning, sier Salomao Moyana, sjefredaktør for den uavhengige ukeavisen Savana. Hvordan skal et demokrati kunne leve om folk ikke får tilgang på fri informasjon, spør hun.

Men selv om det finnes aviser og et offentlig rom der man kan uttale seg, så hjelper de lite dersom menneskene mangler forutsetninger for å delta:

– Et overskyggende problem er at utdanningsnivået er så lavt i landet, sier sjefredaktøren. Problemet er ikke bare at så mange ikke kan lese; også for informasjon over eters hersker den store vanskeligheten at bare en tredjedel av landets befolkning snakker det offisielle språket portugisisk.

Mener alvor. Men alle disse vanskelighetene og strukturelle begrensninger hindrer ikke at stemningen omkring valget har vært svært positiv. Diplomater og andre tilreisende observatører snakker gjerne om at Mosambik virkelig har gått inn for demokratiet. Man har faktisk ment alvor med den politiske nyorienteringen fra sosialistisk ettpartistat til politisk mangfold og åpenhet, heter det.

Hos landets ledere er imidlertid entusiasmen betinget av realpolitisk

ke bedømmelser. Alle vet at bistandsgivere og institusjoner som Verdensbanken og IMF ikke bare krever økonomisk liberalisering, men også demokratisering for å stille opp med lån og bistand.

– Det sies at mye i dette valget bare er utenpå, sier en bistandsarbeider som har jobbet mye med valgprosedyrene.

– Men vi ser også reelle hensikter hos de som fatter beslutningene, og mye entusiasme hos vanlige folk.

Den merkede finger. I skolegården i Mabanja er det påtagelig. Folk står i kø i timesvis i heten, og når de endelig slipper inn i klasserommet blir de fylt av andakt. De lytter oppmerksomt til valgforreterens instruksjoner, og går siden stille bort til det avskjermede lille bordet med sine to stemmesedler. Til sist må de dyppe høyre pekefinger i et blekkhus. Slik blir de merket for noen dager, og slik forhindret fra å stemme flere ganger.

Vi spør om det går an å vaske bort merket.

– Nei, det går ikke, sier valgforretteren stolt.

– Vil man komme en gang til, må man skjære av fingeren.

Mats Lundegård er svensk frilansjournalist

Budskapet som partiene kommer med er til forveksling like, og nesten sjenerende uforpliktende.

Utenfor skolen i Mabanja sitter folk i kø i timesvis for å stemme.

Økonomien på skinner – med bistand fra Harvard

• I MOSAMBIK: MATS LUNDEGÅRD

I Maputo, Mosambiks hovedstad, sitter en liten gruppe internasjonale makroøkonomer på et kontor og utfører bistand. De har bakgrunn fra det prestisjetunge Harvard-universitetet i USA, og har som oppgave å bistå Mosambiks regjering med etterlengtet know-how.

Norge er ett av tre land som finansierer prosjektet, som skal sikre landet kapasitet til makroøkonomisk planlegging. I mange afrikanske land er mangelen på statlig planlegging en hovedårsak til at bistand og økonomisk vekst uteblir.

Pragmatisk overgang. På midten av 90-tallet lanserte regjeringen i Maputo ideen om å forsøke å institutionalisere kunnskapsoverføringen. Mosambik hadde den gang vært i gang med økonomiske reformer siden 1987. Man hadde ganske raskt arbeidet seg bort fra den planøkonomiske strukturen som man hadde adoptert i årene med samrøre med

Moskva. Nyorienteringen akselererte da Sovjetunionen brøt sammen. Frelimo-regimet viste seg ytterst fleksibelt og pragmatisk da situasjonen forandret seg. Men stilte villig opp på harde krav fra bistandsgivere og institusjoner som Verdensbanken og IMF. Strukturtilpasning og tilpasning til en globalisert markedsøkonomi ble honnørord.

Men å begå denne helomvendingen i løpet av få år var ikke aldeles enkelt. Man savnet ganske enkelt kunnskaper om de nye. For å bote på dette besluttet altså regjeringen i Maputo å hente makroøkonomisk hjelp utenfra. Etter samråd med flere givere etablerte man i 1997 en rådgivende gruppe av fem akademikere og forskere fra det anerkjente Harvard-universitetet i USA, som arbeider på oppdrag av finans- og planleggingsdepartementet.

– Men vår kompetanse utnyttes av en rekke departementer, understreker Pedro Couto, den mosambikiske sjefen for gruppen.

Kritiske givere. Ifølge Couto har kunnskapene og erfaringene fra de utenlandske forskerne vist seg å være uvurdelige. Men gruppen som helhet bygger også opp ny kompetanse: Dens mosambikiske medlemmer reiser med jevne mellomrom til universiteter rundt om i verden for å videreutdanne seg.

Akkurat dette har de landene som betaler for gruppens arbeid vært nokså kritiske til. Man anser den direkte økonomiske rådgivningen som tilfredsstillende. Men om ikke Mosambik presenterer en gjennomarbeidet plan for hvordan videreutdanningen skal bedrives framover, kan den videre finansieringen av prosjektet være truet.

Sverige, Norge og Sveits har hver satset tilsvarende 11,5 millioner svenske kroner hvert år de tre årene prosjektet har eksistert. Dersom mosambikerne tar til seg kritikken, vil finansieringen kunne fortsette de resterende to årene av prosjektperioden.

Ser gjerne mer. – Jeg er overbevist om at dette er bra bistand, sier Jan Arne Munkeby, ministerråd ved Norges ambassade i Maputo. Han er den som har fulgt utviklingen av prosjektet, som på kort tid har fått stor anseelse.

Munkeby sier at man allerede nå kan se at det arbeidet som er blitt utført av gruppen har bidratt konkret til Mosambiks håndtering av økonomien. Verdensbanken har også uttrykt sin anerkjennelse for strategier som gruppen har foreslått.

– Vi ser gjerne mer av denne formen for kompetanseutvikling, sier Munkeby.

– Men det er ikke meningen at bistandspenger skal finansiere konsulentgrupper i all evighet. På sikt må dette arbeidet helt og holdent overtas av mosambikere.

”

Vi ser gjerne mer av denne formen for kompetanseutvikling.

Jan Arne Munkeby, ministerråd

Kortere skolevei gjør at flere jenter og gutter får lov til å gå på skole.

FOTO: PER KR. LUNDEN

Lærdom om lærdom

Foreldre må overbevises om nytten av at barn går på skole

LILONGWE (b-a): Hvorfor skal barn egentlig gå på skolen? Dette spørsmålet må barn og foreldre i Malawis landsbyer finne overbevisende svar på før prosjektet «Alle barn i skole» virkelig kan leve opp til navnet sitt.

MALAWI

• I MALAWI: PER KR. LUNDEN

Malawi har ikke allmenn skoleplikt, og må drive et aktivt holdningsskapende arbeid for å forklare poenget med å skaffe seg en utdanning.

«Vi vet at utdanning er mye mer enn bare å lære å skrive eller løse regnestykker. Utdanning skaper også en ny, mer rasjonell måte å tenke på. Mennesker med utdanning lærer å planlegge og se ting i sammenheng, og dette er viktige forutsetninger for utvikling i et land. Problemet er bare at en slik argumentasjon er vanskelig å forstå, hvis man ikke har utdanning, sier Kabuka Banda ved UNICEFs (FNs barnefond) kontor i Lilongwe.

Hun mener at mange foreldre trenger bevisstgjøring om nytten av utdanning.

UNICEF er en aktiv medspiller i prosjektet «Alle barn i skole - Keeping Kids in School» som dekker en rekke barneskoler i Malawi. NORAD støtter dette prosjektet, og vil være med å bidra til at Malawi kan oppfylle sine mål om å gi alle barn rett og

mulighet til grunntutdanning.

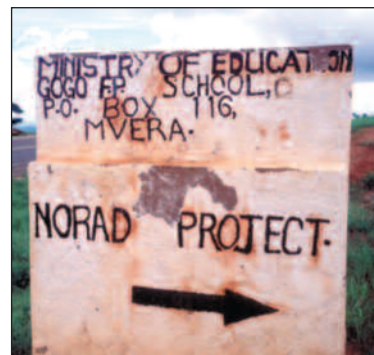
«Alle barn i skole» retter seg til i første rekke mot barn fra første til fjerde klasse i grunnskolen. Holdningskampanjer overfor foreldre er en viktig del av programmet.

Ikke uniformskrav. - Arbeidet med å overbevise folk i landsbyene om nytten av skolegang går mye lettere når skolen ligger i nærmiljøet, og når kostnadene ved å gå på skole er små. «Alle barn i skole» legger vekt på at det bygges skoler i landsbyene, og at det ikke skal betales skolepenger. Vi stiller heller ikke krav til at elevene har skoleuniformer, noe som er en betydelig utgift for fattige foreldre i andre afrikanske land, sier Kabuka Banda.

Veien til Gogo skole i Mvera blir mindre og mindre synlig mellom mais- og tobakksplanter, men skolebygningene er et landemerke på en høyde like ved landsbyen. En skoleplass omkranses av to skolebygninger i brent murstein. Bak den nyeste bygningen er det bygget latriner, og det er plantet trær i bakkene ned fra skolen. Programmet «Alle barn i skole» ser skolen som en integrert del av landsbyen og landsbylivet. I tillegg til den tradisjonelle fagundervisningen gis det også opplæring i hygiene, helsestell, skogplanting og enkelt hagebruk.

Dugnadsinnsats. Den økonomiske støtten fra NORAD suppleres av stor dugnadsinnsats i lokalmiljøet. Skolebygninger og tilhørende latriner og enkle brønner bygges av murstein som formes, brennes og tørkes i store stabler like ved skolene. Selve byggingen overvåkes av lokale håndverkere. Den store kostnaden kommer når det skal kjøpes bølgeblikk til takene, og her settes normalt bistandspenger inn.

-Hjelp til selvhjelp og lokal dugnad er en velprøvd ide i bistand, men vi ser igjen at det skapes et eieforhold til noe som er bygget ved egen innsats. Dessuten skal vi drive kostnadseffektivt. Skolebygningene

Lokalbefolkningen har sørget for at givener ikke blir glemt.

er enkle, men vi legger vekt på at det slippes inn mye lys i klasserommene, og at det er rimelig godt med plass, sier Kabuku Banda i UNICEF.

Han opplyser at byggingen av nye skoler i lokalmiljøene har økt elevtallet kraftig, ikke minst har dette gitt seg utslag i antall jenter som nå går i grunnskole.

Kortere vei, flere jenter. - Er skolen langt unna, er det ofte guttene som blir sendt av gårde. Skoler i nabolaget får normalt like mange jenter som gutter som elever. Kortere skolevei gjør at jentene har tid til de fleste av praktiske gjøremål de blir pålagt hjemme i tillegg til skolegangen, sier han.

NORADs støtte til grunntutdanning i Malawi reflekterer klare prioriteringer gjort av landets myndigheter. Utdanning er sett på som en av de viktigste faktorer for utvikling i landet, og store forbedringer kan oppnås ved relativt små midler. Blant annet er ikke lese- og skrivekyndigheten (UNESCO, 1995) i landet høyere enn 56 prosent, med store kjønnsforskjeller (72 prosent blant kvinnene og 42 prosent blant menn). Satsingen på utdanning omfatter også enkel lærerutdanning og produksjon av skolebøker og annet læremateriell.

Per Kr. Lunden er journalist og leder av pressebyrået Sørvis Presse og Informasjon

”

Utdanning skaper også en ny, mer rasjonell måte å tenke på.

Kabuka Banda, UNICEF-representant i Malawi

FAKTA

Malawi og Norge etablerte et utviklingsamarbeid i 1995, og i 1996 vedtok Stortinget at Norge skal være et prioritert land for norsk bistand. UNICEF har vært NORADs viktigste partner for gjennomføring av prosjekter i landet. UNICEF velger selv gjernene «underleverandører» for den praktiske gjennomføringen og oppfølgingen på landsbynivå.

800 millioner til Afrika

I løpet av de tre neste årene vil Norge fylle på pengebeholdningen i Det afrikanske utviklingsfondet med nærmere 800 millioner kroner. Fondet, som ligger under Afrikabankgruppen, er rettet inn mot de fattigste landene i Afrika som på grunn av manglende kredittverdighet ikke kan få lån i Den afrikanske utviklingsbanken. Hvert tredje år får fondet tilført nye ressurser, og dette er 8. gang dette skjer. Norges andel av den totale påfyllingen på 22,5 milliarder kroner er 3,54 prosent.

Mer kulturarv fra UNESCO

NEW YORK (IPS): UNESCO har ført opp 48 nye steder på lista over verdens kulturarv. Dermed omfatter lista 630 verneverdige kultursteder, fordelt på 118 land. De nye 48 på lista omfatter for første gang steder i land som Nigeria, Sør-Afrika og Turkmenistan. Verdens kulturarvkomité i UNESCO sier at man nå forsøker å fordele stedene slik at alle verdensdeler blir mest mulig likt representert.

Aids gir flere gatebarn

ZAMBIA (IPS): Rundt 400 000 zambiske barn er blitt foreldreløse fordi foreldrene har dødd av aids. Mange av disse barna blir tvunget til å klare seg på egenhånd som gatebarn i storbyene, ifølge offisielle rapporter. Zambia kommer nest dårligst ut på statistikken over barn som har mistet foreldrene i aids-epidemien. Hele ni prosent av zambiske barn under 15 år er blitt foreldreløse av på grunn av aids.

Netthandel uten kontroll

MEXICO (IPS): I 2001 kan handel over internett komme opp i en verdi av hele 2 400 milliarder kroner - over dobbelt så mye som Norges BNP i 1999. Men sammenbruddet i WTO-forhandlingene i Seattle satte en stopper for en regulering av den eksplosive handelen. Det vil trolig ta minst tre år før temaet blir tatt opp på ny. WTO anslår at det i 2001 vil være 300 millioner internettbrukere i verden, nesten dobbelt så mange som i dag.

Homo-møter på Sri Lanka

COLOMBO (IPS): Homofile og lesbiske i Asia planlegger å avholde to større konferanser på Sri Lanka neste år. Landet holder fortsatt på de gamle lovene fra den britiske kolonitiden, som forbyr sex mellom personer av samme kjønn. Det samme gjelder flere av landene som vil bli representert på konferansene, blant annet Kina, Malaysia og Pakistan.

– Gi bistanden som lån

NORAD-leder vil gjøre forholdet mellom giver og mottaker mer forretningsmessig

Brorparten av all bistand til utviklingsland bør vris fra gavebistand til utlånsvirksomhet. Det foreslår underdirektør Dag Larsson i NORAD.

BISTAND

• BIBIANA DAHLE PIENE

Brorparten av all bistand, med unntak av nødhjelp og bistand til sivilt samfunn, bør i prinsippet kunne gis på lånevilkår. Det mener Dag Larsson, som til daglig leder Afrika-seksjonen for næringsutvikling i NORAD.

– I et partnerskap om utvikling er Norge ressursleverandør, mens mottaker er resultatleverandør. For å kontraktsfeste partnerskapet, nemlig at visse resultater skal leveres som gjenytelse for tilførsel av finansielle ressurser, kan bistanden ansvarliggjøres ved at man går over til å gi bistandslån i stedet for gaver. Lånet kan deretter konverteres til gave, med andre ord ettergis, når de avtalte resultatene er oppnådd, foreslår han.

Forslaget. I forslaget skriver Larsson følgende:

«Et konverterbart lån kan være en avtale om finansiering på IDA-vilkår, der minimum 80 prosent av lånet er gave-element. Ved gjennomført investering i henhold til avtale vil lånet bli ettergitt.

For at lånet frem til en eventuell ettergivelse ikke skal registreres som en øking av mottakerens offentlige gjeld overfor utlandet, bør lånet avtales i lokal valuta.

Eierskapet, herunder prosjektforberedelse og gjennomføring, vil bli styrket fordi manglende resultatoppnåelse vil ha som konsekvens at lånet ikke blir konvertert til gave. Mottaker må da regnskapsføre og rapportere det som løpende lån, og det blir synliggjort ved økt innenlandsk gjeldsbetjening, med antatt påfølgende kritikk og spørsmålsstilling i de respektive nasjonalforsamlinger.

I forhold til norsk bevilgningsreglement bør en ordening med konverterbare lån bli bevilget som tilskudd, på samme måten som gavebistanden gjøres i dag. I tilfelle konvertering til gave – ettergivelse – ikke finner sted skal lånet tilbakebetales. Imidlertid skal det ikke tilbakeføres Norge, men brukes videre til andre utviklingstiltak.»

Mer forpliktende. – Forslaget vil endre både arbeidsprosedyrer og ikke minst relasjonene mellom giver og

Bistand til utviklingsprosjekter, som dette kraftverket i Nepal, bør i utgangspunktet gis som lån. Når kraftverket blir ferdigstilt kan lånet ettergis, foreslår NORAD-underektør Dag Larsson.

FOTO: OLE BERNT FRØSHAUG

mottaker. Vi vil kunne oppnå en mer forretningsmessig holdning fra begge parter, mener Larsson. Forslaget vil ikke bryte med det grunnleggende prinsippet om at norsk bistand skal gis på gavevilkår, fordi pengene uansett vil bli værende i mottakerlandet, understreker han.

– Mitt hovedpoeng er at ved å gi bistand på lånevilkår, må mottakerne forplikte seg mer. I de fleste samarbeidsland forutsetter låneopptak en godkjenning fra nasjonalforsamlingen. Det gir en politisk kontroll som sikrer både en bedre bistand, mer ansvarliggjøring og et sterkere eierskap, sier Larsson.

Han peker også på at som et ledd i iverksettingen av NORADs nye strategi vil det bli en utvidet drøfting av virkemidlene innen bistanden. Allerede pågår det en diskusjon rundt ulike samarbeidsformer som en følge av Verdensbankens initiativ til «Comprehensive Development Framework».

– Dagens økte vektlegging på eierskap, forvaltning og krav til redusert korrupsjon bør gjenspeiles i utvikling av nye bistandsformer og avtaleverk, fremholder Larsson.

Utfordring for forvaltningen. En av NORADs største forvaltningsmessige utfordringer har vært å sikre at bistandsoverføringer har sitt utspring i lokale og nasjonale planprosesser, er gjenspeilet i mottakerlandets statsbudsjett og nasjonale regnskaper, og at investeringenes innvirkning på fremtidige driftsbudsjett er tatt hensyn til. Her vil lån fremfor gaver gi store fordeler, mener Larsson.

– De fleste mottakerlands bevilgnings- og finansreglementer stiller mindre krav og har en enklere godkjenningsprosedyre for å motta gavefinansiering i forhold til lån. Sistnevnte forutsetter godkjenning av de respektive nasjonalforsamlinger, eller spesifikk rapportering fra finansdepartementene. Erfaringer fra prosjekter finansiert med blandet kreditt, det vil si lån, har klart demonstrert en langt grundigere dokumentasjon og behandling i mottakerlandet enn gavefinansierte prosjekter, sier han.

Larsson trekker også fram Bistandskommisjonens rapport fra 1995, som – riktignok i en noe annen sammenheng – fastslo: «Ved bruk av lån vil så vel långiver som mottaker kunne ha større interesse for at aktivitetene gir positiv verdiskaping enn om støtten gis som gave»

Mer selvrespekt. En underliggende tanke i forslaget er å styrke følelsen av selvrespekt og likeverd hos mottaker.

– Forslaget vil styrke partnerskapet, og gjøre mottakeren mer ansvarlig. For givernes del kan det føre til en mindre ovenfra og nedholdning. Det vil også løse problemene rundt den kulturbaserte reaksjonen på at når en gave gis ventes noe i gjengjeld.

Forslaget betinger også at det stilles strengere krav til mottakerlandene. Ved lån kan kredittverdighet settes likt godt styresett, understreker Larsson.

I og med at trusselen, om at lånet ikke nødvendigvis blir ettergitt,

hele tiden ligger som et ris bak speilet, vil både mottaker og giver få et mer realistisk syn på hva målet med bistanden skal være, tror Larsson.

– Resultatmålene må begrenses til det som er mulig å levere når prosjektet avsluttes, og som er innenfor låntakerens kontroll. Et vannprosjekt kan for eksempel ha som mål å skaffe et visst antall mennesker tilgang til vann. Økonomisk fremgang som følge av dette kan naturligvis ikke være et mål. Naturkatastrofer og internasjonale forhold som låntakeren ikke rå over skal ikke hindre gavekonverteringen, sier han.

Sektorprogrammer. – En ting er å etterprøve resultatene på konkrete prosjekter. Men hvordan skal man måle resultater innen for eksempel kompetanseutvikling og institusjonsbygging?

– Man kan ikke godt måle resultatene av idéoverføring. Her snakker vi først og fremst om den bistanden som går til konkrete tiltak med resultatmål som er mulig å etterprøve.

– Hva når bistanden går mer og mer i retning av felles giverfinansiering av sektorprogrammer?

– Det er en perfekt situasjon. Dersom man for eksempel går inn og blir enige om et program på utdanningssektoren, må man bli enige om hvilke resultater man vil oppnå for hele programmet. Finansieringsform er underordnet harmonisert avtaleverk og rapportering. Dersom mottakeren er villig til å garantere for disse resultatmålene, ligger alt til rette for et konverterbart lån.

”

Bistand på lånevilkår vil styrke partnerskapet, og gjøre mottakeren mer likeverdigg.

Dag Larsson, underektør i NORADs avdeling for næringsutvikling

Solheim går imot «Super-NORAD»

• INGER STAVELIN

Stortingsrepresentant Erik Solheim (SV) tviler på at det blir opprettet et «super-NORAD», som skal forvalte bistandsmilliarder som i dag går via Utenriksdepartementet (se Bistandsaktuelt 9-99).

– En av grunnene til at Norge har kunnet spille en så viktig rolle i fredsprosesser, er at vi har et ubyråkratisk system der de som styrer politikken også har tilgang på penger. Jeg tviler på at et forslag om å endre det vil kunne få flertall i Stortinget, sier Solheim.

Solheim påpeker at han ikke har

lest rapporten om modernisering av utenriktjenestens tilskuddsforvaltning. Han bygger sin reaksjon på Bistandsaktuelt artikkel «Det nye Super-NORAD» i november, der vi presenterte hovedtrekkene i rapporten. Solheim er redd for at en overføring av penger fra UD til NORAD vil svekke dagens ordening med at politiske aktører har tilgang på penger gjennom UD.

– NORAD har ingen kultur på å drive politisk virksomhet. Det er de er flinke til, er prosjekter innen utdanning, vannboring, veibygging, infrastruktur og slike ting. Jeg er redd for

å overføre pengene til et direktorat som sitter utenfor den direkte kontakten med den politiske ledelsen, sier Solheim.

I debatten om utviklingspolitisk redegjørelse i Stortinget 3. desember brukte Solheim det tidligere Jugoslavia og Midtøsten som eksempler på at Norges rolle som giverland er nært koblet med politisk bistand.

I rapporten foreslås det å overføre bistandsposter til NORAD, men den påpeker at det skal være en klar ansvarsfordeling mellom NORAD og UD. Og det skal fortsatt ligge penger igjen i UD til politisk virksomhet.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson svarte Erik Solheim blant annet med å si at hun vil se nøye på høringsuttalelsene som kommer fra Utenriksdepartementet, og at Solheims perspektiv er blant de tungtveiende poenge og forhold som vil bli vurdert.

– Ser du ingen fordeler med forslaget Solheim?

– Jeg tviler ikke på at rapporten har de beste hensikter, og jeg er åpen for at det kan lages nye rutiner for effektivisere. Men jeg ønsker ikke å endre i den politiske delen. Det tror jeg det blir vanskelig å få gjennomslag for i Stortinget, sier han.

Fra utgifts- til inntektsfokus

HALVARD LESTEBERG

DEBATT

På et allmøte i NORAD i oktober i år sa NORADs direktør Tove Strand blant annet følgende: «Vi må legge økt vekt på inntektsskapende virksomhet. Vi må bidra til langsiktig og bærekraftig utvikling ved å fokusere på inntektssiden».

Uttalelsen kom i forbindelse med direktørens gjennomgang av hovedpunktene i NORADs nye strategi. Vektleggingen av inntektsgenererende aktiviteter har også god forankring i «Strategi for støtte til næringsutvikling i Sør», som statsråd Hilde Frafjord Johnson la frem tidligere i år. Med dette som utgangspunkt har jeg gjort meg noen tanker omkring temaet fattigdomsbekjempelse.

Fra tid til annen støter en i det norske bistandsmiljøet på utsagn om at fattigdommen i utviklingsland kan fjernes ved å fjerne kløften mellom de mange fattige, og de få, men relativt rike i disse landene. Med andre ord en omfordeling av inntektene er ment å løse problemet.

Etter min mening blir resultatet av dette ikke noe annet enn at fattigdommen blir jevnere fordelt. Tiltak for å etablere en jevnere fordeling av inntektene løser ikke fattigdomsproblemene i u-landene.

Men det betyr ikke at tiltak som bidrar til jevnere fordeling er uønsket. Slike tiltak bør fokusere på å bedre skatte- og avgiftspolitikken samt innkrevningsrutinene. Viktigheten av dette kan først og fremst begrunnes med at det bidrar til å gi det offentlige økte skatteinntekter, som igjen betyr mulighet for bedre ivaretagelse av det offentlige primæroppgaver – spesielt innen sosial sektor. Men igjen: Omfordeling av de totalt beskjedne inntektene bringer alene ikke u-landene ut av fattigdommen.

Tiltak som over tid bidrar til økt produksjon, sysselsetting og inntekt er en helt nødvendig forutsetning for fattigdomsbekjempelse som monner. Det må produseres mer for at det skal bli mer å fordele. Med dette som utgangspunkt bør vår begrunnelse for å støtte tiltak eller ikke dreies mer i retning av fokus på inntektsskaping. Vi må i større grad enn tidligere kunne begrunne vår støtte ut ifra en vurdering av tiltakenes inntektsgenererende sider.

Dette betyr ikke nødvendigvis at sammensetningen av bistanden blir så mye endret fra dagens, men argumentasjonen rundt om man skal gi støtte eller ei blir annerledes.

Jeg mener at vi etablerer en tryggere begrunnelse for fattigdomsbekjempelse ved å endre argumentasjonsfokus. Derfor «fra utgiftsfokus til inntektsfokus». Når dette er sagt så er det også viktig å tilføye at kortsiktige nødhjelpstiltak ikke nødvendigvis skal underkastes samme inntektsbetragtning.

Inntektsfokus betyr ikke at alle tiltak vi støtter skal knyttes direkte til tiltak innen det som ofte – og misvisende – omtales som den produktive sektor. Tiltak innen for eksempel utbygging av fysisk og institusjonell infrastruktur, styrking av offentlige institusjoner og ikke minst innen helse og utdanning kan gis en god begrunnelse, også når fattigdomsbekjempelse gjennom et langsiktig inntektsfokus er utgangspunktet for vurderingen.

Ofte gis det inntrykk av at privatisering skal løse u-landenes utfordringer. Det kan for så vidt være

et viktig bidrag ved at privat sektor gis muligheten til å gjøre det den er god til, mens det offentlige tar seg av det som bør være det offentlige primære oppgave.

Det er imidlertid grunn til å påpeke at det ikke nødvendigvis er privatisering i seg selv som er viktig, men derimot det å gjøre aktivitetene – enten de foregår i privat eller offentlig sektor – mer forretningsmessige og effektive. Det betyr ikke at tiltak i offentlig sektor nødvendigvis skal resultere i et bedriftsøkonomisk overskudd, men at et ønsket produkt/tjeneste og resultat fremkommer som «least cost», og at innsatsen, det vil si ressursbruken, kan forsvares samfunnsøkonomisk.

Jeg har også lyst til å vektlegge betydningen av et velfungerende og effektivt statsapparat som en forutsetning for nettopp næringsutvikling og fattigdomsbekjempelse i u-landene. Jeg ser ingen motsetning i å påpeke dette og samtidig argumentere for dreining fra utgiftsfokus til inntektsfokus.

Fattigdommen må opphøre, krevde engelske pilgrimer i oktober i år. FOTO: SCANPIX/EPA

” Tiltak for å etablere en jevnere fordeling av inntektene løser ikke fattigdomsproblemene i u-landene

Halvard Lesteborg er avdelingsdirektør i NORAD

Save the Children Norway (Redd Barna) is a non-governmental humanitarian membership organisation which is politically and religiously independent, and that works to realize children's rights in accordance with the United Nations Convention on the Rights of the Child.

We now seek

Resident Representative for Mozambique (2nd announcement)

Save the Children Norway - Mozambique office has 72 local employees and an annual budget of 13 mill NOK. The main components of the programme are to support basic education and advocacy for children's rights mainly in cooperation with local government and NGOs. The Head Office is located in Chimoio with an assisting Resident Representative based in Maputo. A possible relocation of the Head Office to Maputo will be considered towards the end of the 2 year period.

Main responsibilities:

- Development and monitoring of Child centered partner managed projects
- Support and facilitation of development of staff and partner organisations
- Administration and financial management
- Information/Representation

Qualifications:

Higher education at university level, within relevant subjects. Fluency in English and preferably good command of Portuguese, and computer literacy. Relevant international management experience, e.g. experience from strategic project and programme planning as well as partner support and development. Experience from financial management and internal control is required.

Candidates with a Norwegian base will be preferred.

Duration of appointment: Two years, starting approximately March 2000. Further information may be obtained from Erik Berge or Tove Romsaas Wang, tel. 22990900, fax 22990860.

Application with CV, certificates and testimonials should be sent to:
Redd Barna, Personnel & Organisation Dept., Pb. 6902
– St. Olavs plass, 0130 Oslo, Norway before 10. January 2000.

bevilgningsnytt

31 millioner til gjeldslette

Tanzania har en betydelig gjeldsbyrde, og opprettet i juli 1998 et multilateralt gjeldsfond (MDF) for å lette landets gjeldsbetjening frem mot gjeldslette fra HIPC-ordningen (Highly Indebted Poor Countries). De besparelser som gjeldsfondet medfører brukes til å motvirke utgiftskutt og på sikt øke bevilgningene innen sektorene utdanning, helse, vannforsyning og vei. I 1998 bidro Norge med 20 millioner kroner til MDF.

Etter at Tanzanias finansdepartement i oktober 1999 anmodet ambassaden om ytterligere norsk støtte, ble det vedtatt at Norge i år skal støtte fondet med 31 millioner kroner.

Det multilaterale gjeldsfondet er høyt prioritert av tanzaniske myndigheter. Støtten er også i tråd med NORADs nye strategi om bidrag til nasjonale gjeldsfond og økt satsing på sosiale sektorer. Støtte til Tanzanias gjeldsfond inngår også i Utenriksdepartementets gjeldsplan.

Gjeldsfondet betjener utestående fordringer til multinasjonale kreditorer. Tanzaniske myndigheter har gjennom kvartalsvise rapporter vist at betingelsene knyttet til gjeldsfondet er overholdt. Ikke bare har myndighetene unngått kutt i budsjettene for sektorene utdanning, helse, vannforsyning og vei, men i tillegg bidratt til at en økende andel av statsbudsjettet er blitt kanalisert til disse sektorene.

35 millioner til helsereform

I 1994 gikk tanzaniske myndigheter ut med en oppfordring til givermiljøet om å yte støtte til gjennomføring av en reform på helsesektoren, for å få en mer helhetlig utvikling av sektoren.

Landet greide imidlertid ikke å mobilisere givermiljøet til en koordinert tilnærming den gangen. Forslaget hadde likevel en viktig funksjon som katalysator for en prosess som nå har resultert i et reformprogram for helsesektoren.

Etter den siste forberedende forhandlingsrunden i mars 1999, signerte Norge sammen med DANIDA, DFID, Irish Aid, Swiss Development Cooperation og Verdensbanken en avtale med myndighetene for videre fremdrift. På bakgrunn av dette vedtok NORAD en budsjettstøtte for helsesektoren på 35 millioner kroner over tre år.

For å sikre at helsereformen blir en positiv start på en helhetlig sektortilnærming, der det øvrige givermiljøet etter hvert trekkes inn, er det viktig at programmet relativt raskt kan fremvise resultater.

Klar for et nytt årtusen ... med egen e-postadresse

AV LUCY TESHA

Her i Dar es Salaam er det mange som føler de skal ha gjort så mye før vi går inn i et nytt årtusen. Vi må liksom tilpasse oss så godt vi klarer til den moderne tid. Den enkleste måten å føle seg som et 2000-menneske er å skaffe seg en egen e-postadresse. Selv de som bor i et forslitt plankeskur kan få e-postadressen millionaire@hotmail.com eller kanskje mr.success@yahoo.com.

Internett er blitt en skikkelig hype i Tanzania, som i andre afrikanske land. Ikke slik å forstå at så veldig mange bruker Internett. Nei, det er altfor dyrt for de fleste. Men å skaffe seg en egen personlige e-postadresse krever bare at man har vært på nettet en gang, og registrert seg på en av de web-baserte e-post tjenestene. Det dreier seg stort sett om gratistilbudene fra Hotmail og Yahoo, der man må lete fram e-posten sin mellom reklame og andre kommersielle meldinger.

Men lykken er altså å inneha sin egen e-postadresse. Om man sjelden eller aldri har råd til å lese eller sende e-post er underordnet.

Internett er svært interessant og gi enorme muligheter, men vil nok være for dyrt for de aller fleste av oss som bor i utviklingsland i Afrika, sier Nathan Kitinya, som underviser i informatikk ved Universitetet i Dar es Salaam.

Selv om vi nå har en del PCer i landet, blir både maskin- og programvare raskt utdatert, og strekker ikke til for å kunne bruke nye versjoner av for eksempel nettlesere som Microsoft Explorer og Netscape. Telelinjene er svært ustabile,

Det er gjerne ti ganger så dyrt å få tilgang til og bruke Internett i Tanzania i forhold til Norge. Men å skaffe seg sin egen e-postadresse er ikke nødvendigvis så kostbart.

FOTO: PER KR. LUNDEN

og forbindelsen blir ofte koblet ut. Det vil i praksis si at nettsurfing på Word Wide Web er en luksus vi sjelden unner oss. Det er mye mer aktuelt å sende e-post, sier Adam Messner.

Det er relativt kostbart å tilby Internett-tjenester i et land som Tanzania, og det er en pris Internettbrukerne må betale. Internett-tilgang koster normalt mellom 400 og 800 kroner i måneden. Prisen avgjør hvor mange timer man får tilgang til nettet. Det er også kostbart å publisere på Internett, det vil si lage sine egne Web-sider eller hjemmesider. Prisen er ca. 2500 kroner for å få laget og publisere en enkel hjemmeside på Internett i ett år.

- De fleste av oss må regne med at bruke et par månedslønner bare for å få tilgang til Internett. Det er uaktuelt for privatpersoner, sier journalist Joseph Shayo, ansatt i den private avisen The Guardian. En normal månedslønn blant velutdannede tanzanianere er i dag mellom 350 og 700 kroner. Han legger til at 10 av avisene i Tanzania nå bruker e-post og andre Internett-tjenester.

Også aktørene i Internett-industrien er klar over at det er mange årsaker til at Internett vil få en relativt lav vekstrate i landet.

- Internett har en del svært vikti-

De fleste av oss må regne med at bruke et par månedslønner bare for å få tilgang til Internett.

sett fra sør

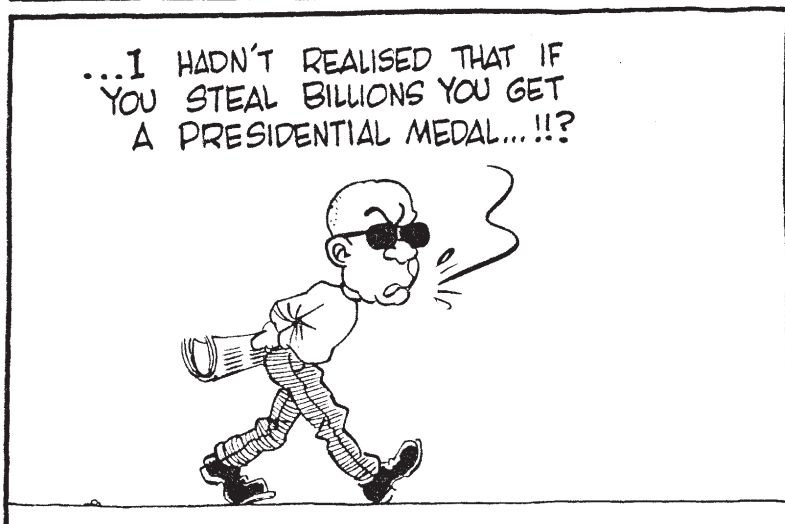
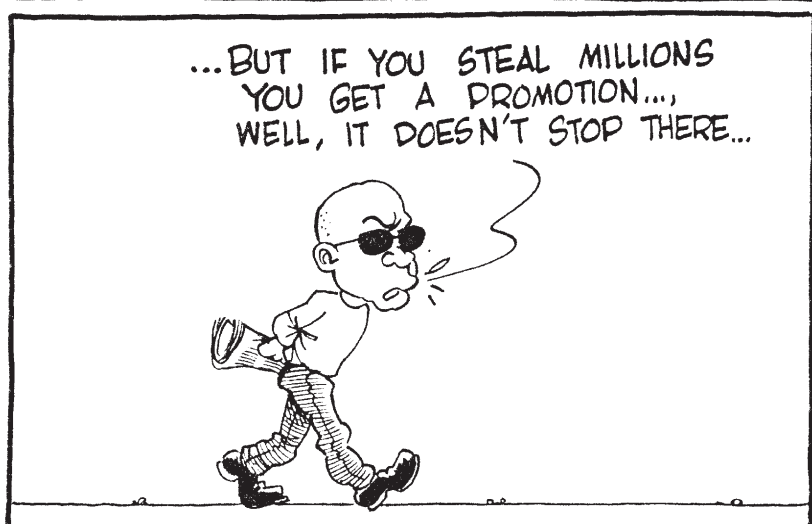
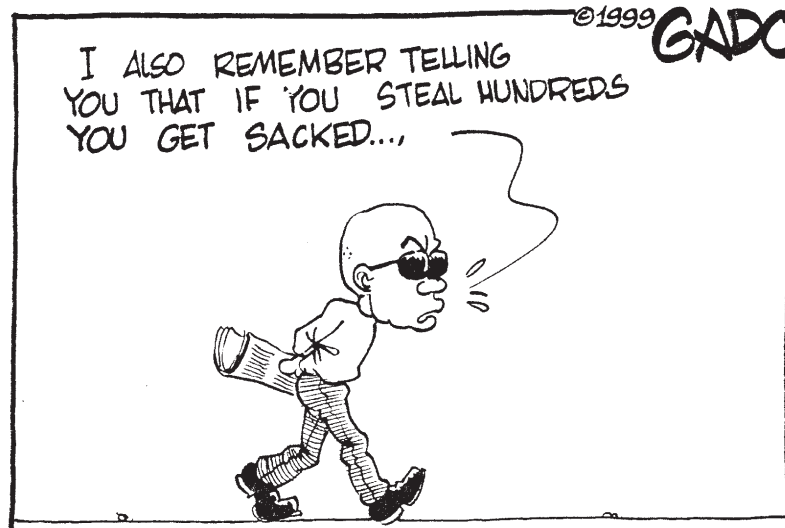
I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

ge forutsetninger. Det først og fremst tilgang på PCer og tilhørende programvare og utstyr (modem). I tillegg kommer en telefonlinje eller en mobiltelefon. Uten dette utstyret kan ikke Internett brukes. Det finnes ennå ikke så mange PCer i landet vårt, i alle fall ikke utenom de store byene, sier Adam Messner i Cyber Twiga, en av de ledende leverandører av Internett-tilgang i Tanzania.

Tanzania utviklingspolitikk bygget i Julius Nyereres tid på en filosofi om at landet først måtte skaffe seg nødvendige goder som utdanning og helsestell, før det ble satset på moderne teknologi. Dette førte blant annet til at import av PCer og annet datautstyr var forbudt til tross på 1990-tallet, og senere underlagt strenge tollbestemmelser. Et annet utslag av denne politikken var at Tanzania ikke fikk fjernsyn (med unntak av Zanzibar) før på 1990-tallet. Forbudet mot import av datautstyr ble ikke formelt avviklet før i 1994, i tråd med landets Economic Recovery Programme. Dette omstillingsprogrammet ga også muligheter for utvikling av en privat industri og tjenesteyting, som igjen var en forutsetning for gjennomslag for «informasjons-revolusjonen».

Lucy Tesha er frilansjournalist i Dar es Salaam. Hun er korrespondent for tidsskriftet Mango, utgitt av Norsk Fredskorpssamband.

Gados verden

Tanzanianeren **Godfrey Mwambwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Norsk Folkehjelp og EGP-geriljaen

AV HENRIK HOVLAND

DEBATT

I ET INTERVJU vist i TV2 torsdag 21. oktober kritiserte jeg Norsk Folkehjelp for å ha gitt økonomisk støtte til EGP-geriljaen under borgerkrigen i Guatemala. Kritikken ble utdypet i en lengre artikkel på TV2s nettsider og i en kronikk i VG lørdag 23. oktober. Jon Bakkerud, informasjonssjef i Norsk Folkehjelp, hevder i Bistandsaktuelt at opplysninger jeg kom med ikke er dokumenterte.

EGP (De Fattiges Geriljahær), anvendte det de selv kalte «revolusjonær terror» mot sivilbefolkningen. Blant EGPs ofre var det mange kvinner og en rekke av maya-indianernes tradisjonelle ledere. FNs Sannhetskommisjon holder geriljaen i Guatemala ansvarlig for 32 massaker. EGP begikk 31 av dem. Norsk Folkehjelp bekrefter at de finansierte enkeorganisasjonen CONAVIGUA, landarbeiderorganisasjonen UC, og «motstandslandsbyene» CPR inne på geriljakontrollert område. På TV2s nettsider og i VG skrev jeg at dette var organisasjoner som opererte med en stor grad av hemmelighet, og at det var vanskelig å kontrollere hvordan penger organisasjonene mottok egentlig ble benyttet. Dette blir ikke benektet fra Norsk Folkehjelps side. Bakkerud innrømmer at det var "kontakter" mellom de nevnte organisasjonene og geriljaen, men benekter at de var «rene fasadeorganisasjoner». Bakkerud mener at jeg ikke dokumenterer at Norsk Folkehjelps bistand havnet hos EGP. Men på TV2s nettsider har jeg blant annet redegjort i detalj for hvordan CUC kunne identifiseres som en av EGPs frontorganisasjoner ved å lese den ekstreme venstresidens publikasjoner. Jeg si-

Mayakvinner ber foran levningene av familiemedlemmer, som ble torturert og drept av hæren under borgerkrigen. Denne massegraven ble funnet i det nordlige Guatemala i mai i år.

FOTO: SCANPIX

terte også den meksikanske statsviteren Jorge Castañeda som i sin bok «Utopia unarmed» ikke levner tvil om at CUC var et verktøy for EGP. Jeg kunne like gjerne ha sitert den franske sosiologen Yvon Le Bot (La guerra en tierras mayas, 1995) eller den amerikanske antropologen David Stoll (Rigoberta Menchú and the story of all poor Guatemalans, 1999). Hos alle framgår det klart at CUC var en del av EGP.

I 1992 BLE EGPs øverstkommanderende Rolando Morán intervjuet av den chilenske journalisten Marta Harnecker (Pueblos en armas, 1984). Han redegjorde for CUCs plass i EGPs maoistiske «folkekrigs»-strategi, og beskrev CUC som en integrert del av EGP, og ikke som en separat organisasjon. Bare ved å ignorere faglitteraturen samt EGP-ledelsens egne uttalelser er det mulig å innbille seg at bistand til CUC ikke var det samme som å gi bistand til EGP-geriljaen.

Norsk Folkehjelp finansierte

også CPR, «motstandslandsbyene». Befolkningen i CPR var militært kontrollert av EGP-geriljaen. Jordbruket var kollektivisert, noe som var i strid med maya-indianernes tradisjoner, men i tråd med EGPs ideologi. Rett før krigens slutt gjorde deler av befolkningen i CPR-Ixcán, ledet av tidligere EGP-geriljasoldater, opprør mot EGPs apparat, som de hevdet hadde lurt og utnyttet dem. De sluttet en separat fredsavtale med hæren, og gjorde slutt på kollektiviseringen.

At Norsk Folkehjelp ønsket å hjelpe ofrene i borgerkrigen er positivt. Det kritikkverdige er at Norsk Folkehjelp valgte å kanalisere den økonomiske støtten gjennom organisasjoner kontrollert av en totalitær geriljabevegelse, samtidig som Norsk Folkehjelp hadde minimal kontroll med hvordan pengene ble brukt. Midler som ikke ble lurt unna til krigføringen kunne bare tjene til å sikre geriljaens kontroll med det de betraktet som sin sosiale base.

Enkelt personer i Norsk Folkehjelp har overfor meg og andre i det norske Latin-Amerika miljøet understreket at bistanden til geriljaen i Guatemala var en bevisst handling. Dette bekreftes av Norsk Folkehjelps mangeårige representant i Mellom-Amerika, John Contier. Han har etterlatt seg et bokmanuskript der han forteller at han bevisst forsøkte å finne samarbeidspartnere i Guatemala «som best støttet frigjøringsbevegelsene». Han forteller også åpent om Norsk Folkehjelps finansiering av den kommunistiske geriljaen i El Salvador. Ved en anledning ble en koffert med 102.000 dollar i kontanter overrakt direkte til geriljaens representanter. Han forteller også om hvordan Norsk Folke-

hjelps penger ble brukt til å kjøpe medlemmer til CUC og CONAVIGUA.

EGP-GERILJAEN HEVDET å representere indianerne, men gjentatte meningsmålinger og valg har vist at Rios Montt, generalen og politikeren som brutalt knuste geriljaen i 1982-83, har vært langt mer populær blant maya-indianerne på landsbygda. Det burde gitt grunn til ettertanke. Norsk Folkehjelps Bakkerud mener det er «relevant for sammenhengen» at Sannhetskommisjonens rapport dokumenterer at regjeringssiden stod for 93% av de registrerte overgrepene under krigen. Men jeg kan ikke se at dette unnskylder geriljaens overgrep, eller Norsk Folkehjelps støtte til EGP. Norsk Folkehjelps støtte til EGP-geriljaen begynte etter at Guatemala hadde gjeninnført et sivil styre. EGP-geriljaen hadde selv ikke et demokratisk styresett med målsetning, og var en trussel mot Guatemalas skjøre demokrati.

Norsk Folkehjelp begynte å støtte EGP på et tidspunkt da geriljaen fortsatt trodde at de kunne vinne krigen, og støtten (og krigen) fortsatte etter Murens fall. På denne bakgrunn er det vanskelig å vurdere Norsk Folkehjelps bruk av statlige bistandskroner som noe annet enn bistand til fortsatt krig.

På denne bakgrunn er det vanskelig å vurdere Norsk Folkehjelps bruk av statlige bistandskroner som noe annet enn bistand til fortsatt krig.

Henrik Hovland er tidligere etterforsker i FNs Sannhetskommisjon i Guatemala. Han er for tiden valgobservatør i landet for Organisasjonen av Amerikanske Stater (OAS).

Mellom opprør og frigjøring

AV STENER EKERN

DEBATT

TO NORSKE fjernsynskanaler har i løpet av den siste måneden rettet søkelyset mot Norsk Folkehjelps forbindelser med geriljaorganisasjoner i Guatemala og Sudan. Programmene har stilt spørsmål om ved om det er riktig av norsk bistand å støtte militære operasjoner.

I Bistandsaktuelt 9/99, samt andre steder, svarer Norsk Folkehjelp på Guatemala-programmet i TV2 ved å avvise at støtten til guatemalanske organisasjoner som for eksempel CUC, CPR og CONAVIGUA kan tolkes som støtte til geriljahæren EGP. Norsk Folkehjelp hevder at disse organisasjonene var «meget langt fra [å være]rene fasadeorganisasjoner». I selve programmet, derimot, antyder Norsk Folkehjelps leder Halle Jørn Hanssen at «det kan godt være at [medarbeidere i Norsk Folkehjelp] var helt på jordet rent politisk».

I årene mellom cirka 1975 og 1989 sto revolusjonen på dagsordenen for store deler av venstresiden i Mellom-Amerika. Angstbiterske høyreorienterte diktaturer – gjerne med hæren i en ledende rolle – styrte landene på en måte som ikke levnet politisk rom for andre strategier enn å danne politisk-militære organisasjoner. Veien til frigjøring gikk gjennom væpnet kamp. Dersom utenforstående ville være med og

bekjempe diktaturene, måtte de også velge side.

MANGE UTENLANDSKE organisasjoner gjorde nettopp det. Utover 1980-tallet ble bistandsorganisasjoner i Norge, Sverige, Nederland, USA, England og flere andre land viktige støttespillere for sandinist-regjeringen i Nicaragua og geriljaalliansene FMLN i El Salvador og URNG (med EGP som største medlem) i Guatemala både økonomisk og informasjonsmessig. De fleste av dem godtok det ekstreme venstres analyser av den politiske situasjonen i Mellom-Amerika. Tilsynelatende godtok de også for eksempel EGPs maoistiske folkekrigsstrategi, som blant annet medførte systematisk eliminering av konkurrerende politiske eliter som sosialdemokrater («reformister») og indianske ledere («anakronistiske elementer»).

Det samme later til å gjelde frontpolitikken, hvor for eksempel EGP ikke nølte med å opprette eller overta «folkelige initiativer» for å gi dem det nødvendige lederskap, nøyaktig slik for eksempel AKP fant det nødvendig å lære norske arbeidere å sette streikevåpenet inn i en korrekt politisk sammenheng. I dette perspektivet er den eneste forskjellen mellom Norsk Folkehjelp og de andre bistandsagentene at førstnevnte på hjemmebane forfektet en sosialdemokratisk ideologi som på sam-

me tid lå i skarp strid med norske maoister om dominans i fagforeninger og andre folkelige organisasjoner. For såvidt er det urettferdig å henge ut Norsk Folkehjelp som representant for en politikk som har stått sterkt i det norsk bistandsmiljøet i mange år.

I bistandsmiljøet trodde «alle» – fra lokale organisatorer i Sør til informasjonsarbeidere i Nord – at geriljabevegelsene ville «frigjøre» Mellom-Amerika. Ved å betrakte hele bistandsmiljøet som et sammenhengende sosialt system (slik Terje Tvedt gjør i sin bok om de private organisasjonene), med ensartet ideologi, kan man også forstå hvordan utenlandsavdelingene i norske bistandsorganisasjoner kunne støtte maoistiske konfrontasjonsstrategier ute, mens innenlandsavdelingene fulgte samarbeidslinjen hjemme.

HVA GJØR MAN SÅ i en situasjon hvor for eksempel et militærdiktatur styrer i åpenlys forakt for brytningene i folkemeningen? Først og fremst er dette et spørsmål som bare kan besvares i sine lokale sammenhenger. Tilfellet Mellom-Amerika kan lære oss at å støtte enkelte geriljastategier svært ofte medfører større lidelser for sivilbefolkningen, fordi for eksempel streiker forvandles til etapper på en militaristisk vei mot makten og derfor ut-

løser statlig vold. Sannsynligvis kunne bistandsorganisasjonene hjulpet sine partnere mer ved å aktivt binde frontorganisasjonene til seg og vise dem hva for eksempel Det norske Arbeiderparti gjorde i Norge i 1930-åra. Dermed skulle man på et langt tidligere tidspunkt ha søkt kontakt med et bredere lokalt politisk spektrum – inkludert staten – for å bryte med gjensidige fiendebilder. Endelig kunne man kanskje benyttet sine kontakter til å humanisere krigen – for eksempel ved å problematisere bruk av miner, barnesoldater og skillet mellom sivile og stridende?

20 år etter, i en verden som kommuniserer stadig tettere, og i en politisk konjunktur dominert av liberalisme og pluralisme, har romanikken omkring frigjøringsbevegelsene i den tredje verden fått trangere kår. Med fremme av demokrati og menneskerettigheter som hovedmål i bistanden blir hovedutfordringen hvordan man best støtter verdens utstøtte i å lære å utøve makten, ikke bare å erobre den. De batten om hvordan skattepengene best kan brukes på dette området har bare såvidt begynt.

Stener Ekern er forsker ved Institutt for menneskerettigheter. Han har tidligere arbeidet med bistand i NORAD, Caritas Norge og Det norske urbefolkningsprogrammet.

Mitt navn er Grace

Jeg ble født i 1961, i en familie med tre jenter og seks gutter. Far arbeidet som gruvarbeider for et stort gruveselskap, men døde da jeg var fem. Mor fikk seg jobb på et sykehus. Hun hadde noe utdanning fra før, noe som var uvanlig for en kvinne på den tiden.

Jeg var nummer syv i søskenflokk, og de eldste guttene måtte avslutte skolegangen sin for å ta seg av oss mindre søsken. Jeg ble boende hos min eldste bror, og utviklet meg til å bli selvstendig.

Men som zambisk jente måtte jeg flytte i nærheten av mor som tenårings, for at hun skulle lære meg å lage mat, vaske, i det hele tatt gjøre alt husarbeid som er enhver zambisk jentes plikt.

Jeg var heldig som fikk gå på en god skole. Videregående skole klarte jeg med glans - ja, jeg var faktisk den første jenta i skolens historie som oppnådde toppkarakterer. Jeg ble utvalgt til å gjennomgå et sykepleierkurs, noe jeg ikke var særlig lysten på (det var medisin jeg ville studere). I mellomtiden tok jeg et sekretærkurs, betalt av gruveselskapet, i håp om at jeg på denne måten kunne finansiere mine studier med småjobber.

Men dessverre ble jeg forelsket i en mann, og ble gravid (jeg var totalt uvitende). Vi planla å gifte oss, men etter kort tid oppdaget jeg at han hadde flere elskerinner, et fenomen som er veldig vanlig i Zambia. Jeg godtar ikke flerkoneri og systemet med flere «girlfriends», og brøt forlovelsen med barnets far. Begges familier håpet jeg ville ta til fornuft og ombestemme meg, men jeg holdt på mitt, og oppdro barnet alene mens jeg studerte (noe som ikke var lett).

Etter en stund traff jeg en åtte år eldre mann, som jeg - naivt nok - trodde forsto at jeg hadde andre planer enn å være mor og husmor. Vi giftet oss, men livet med ham skulle bli totalt annerledes enn jeg hadde forestilt meg. Den dagen jeg skulle avlegge en avsluttende eksamen, slo mannen min meg helseløs, så jeg ikke var i stand til å ta eksamen. For meg ble dette ble begyn-

For kvinner i Zambia skjer utviklingen rivende fort. Grace er en av dem som ble fanget mellom moderne krav og gamle tradisjoner. Her forteller hun sin historie.

VIGIDIS BITUSTØYL JACOBSEN

møter med mennesker

Skriv til oss om **dine** erfaringer, **dine** historier, **dine** møter med mennesker i andre kulturer. Maks. lengde cirka 70 linjer. (Bidrag som brukes blir honorert.)

” Hvis jeg døde, ville mannen min enda en gang seire over meg, og barna ville miste sin mor. Så jeg bestemte meg for å leve

nelsen på slutten.

Da jeg skrev jeg meg inn på universitetet, nektet mannen min meg å begynne. Jeg kunne like godt satse for fullt på sekretærkarrieren. Mannen min satte alle de sperrer han kunne for å hindre meg i å studere og arbeide utenfor hjemmet. Til slutt, etter ti års ekteskap og fire barn, var jeg blitt så undertrykt og misbrukt at jeg gikk inn i en stor depresjon. I tillegg fikk jeg tuberkulose, og holdt på å dø. Men hvis jeg døde, ville mannen min enda en gang seire over meg, og barna ville miste sin mor. Så jeg bestemte meg for å leve.

Etter enda noen år klarte jeg å flykte til et lite sted langt unna, og fikk jeg meg arbeid som sekretær ved et lite museum. Aldri hadde jeg bodd utenfor storbyen, og aldri hadde jeg vært så alene, uten barna mine og familien. Det ble en tøff tid.

Etter en stund begynte jentene mine å sende meg SOS-signaler. Selv om faren hadde penger til å underholde dem, ble det stadig vanskeligere for dem å bo hos ham. Han hadde fått to nye barn med to forskjellige kvinner, og det var alltid bråk hjemme. For zambiske menn er det prestisje i å klare å underholde «så mange som mulig», men det å ta barnas behov på alvor er en annen sak. Jeg lot jentene bo hos faren helt til den yngste hadde avsluttet skolen. Jeg var svært bevisst på at de skulle få skolegangen - som jeg ikke hadde råd til å gi dem.

I fjor hentet jeg tilbake alle fire, under dekke at vi skulle på ferie sammen. Faren betaler selvsagt ikke ett øre i underhold til noen av dem, så lenge de ønsker å bo hos meg. Jeg må gå rettens vei for å få innvilget skilsmisse. Det kommer til å koste meg to årslønner.

Situasjonen ved museet er katastrofal. Vi får ikke lønningene utbetalt, og hvis vi får lønn så er det kanskje bare en halv lønn og så videre.

Den økonomiske situasjonen i landet blir bare verre og verre. Lønn og penger til drift av museet som skulle komme fra regjeringen har sluttet å komme. Det er umulig å finne ut hvor midler til offentlig virksomhet tar veien. Ingen forklaringer, bare mindre og mindre penger til driften. Vi kan bli oppsagt når som helst. Nå er jeg eneste ansatte kvinne ved museet.

Jeg tenker ofte på om ting hadde vært lettere om jeg hadde innordnet meg min kvinneverole, ved å finne meg en ny mann og gjøre alt som er forventet av meg...

Historien om Grace er fortalt til Vigidis Bitustøyl Jacobsen

hvem? hvor? hva i all verden?

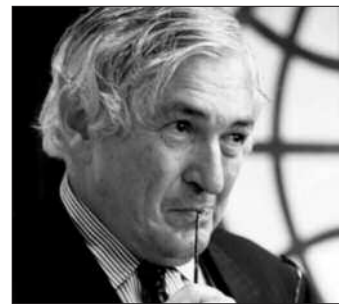

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Hvilken norsk hjelpeorganisasjon har nylig vært i søkelyset i NRKs «Brennpunkt»?
3. Hva heter presidenten i Nicaragua?
4. Hva står forkortelsen OSSE for?
5. Andesfjellene strekker seg fra Kapp Horn til hvilket hav?
6. Hvor mange mennesker i verden lever i dag med hiv/aids? Ca 15, 27 eller 33 millioner?
7. I hvor mange år satt Idi Amin med makten i Uganda?
8. Hvor hadde PLO sitt hovedkvarter fra 1982 til 1995?
9. Når forliste Titanic?
10. Hva står forkortelsen TI for, når man snakker om korrupsjon?
11. Hvem skrev boken «I Adams fotspor»?
12. Hva betyr «glasnost» og «perestrojka»?
13. Hvilken dag er FN-dagen?
14. Hva er Al Fatah?
15. Hvor døde Salvador Allende?
16. Hvilken asiatisk krig brøt ut i 1950?
17. I 1924 døde en av grunnleggerne av Sovjetunionen og bolsjevismen. Hva het han?
18. Hva er verdens minste stat?
19. Hva er Sinn Fein?
20. Hvor ligger Surinam?

(Svar på side 23)

Bistandsaktuelt's spørrespalte er laget av Arve Norheim.

Sterk bok om India

bokanmeldelse

Torbjørn Færøvik fikk Brageprisen for boka «India. Stevnemøte med skjebnen»

AV ODDVAR LIND

Torbjørn Færøvik har skrevet ei knallsterk bok om India, et faglitteært dokument på mer enn 400 sider krydret med humor og satire som river leseren med fra første øyeblikk. Boka borer dypt i den indiske materien, og bør leses av alle som er interessert i utviklingsspørsmål og globalisering. Visste du f.eks at India seiler opp som en IT-stormakt med en eksport av programvare som nærmer seg ti milliarder dollar i året? Bare i California jobber 100 000 indiske IT-eksperter. IT-veksten har bidratt til at India får en BNP-vekst på 7-8 prosent i år og ligger i tetsiktet i Asia.

Samtidig øker de regionale forskjellene eksplisivt, og landets na-

Jeg har forsøkt å forstå India. Dessverre må jeg tilstå at jeg aldri har klart det.

Tidligere statsminister Jawaharlal Nehru

tur og miljø raseres i et vanvittig tempo. Kriminaliteten forpester store deler av samfunnet, og over det hele ligger hinduismen og kastevesenet som en lammende gift. Norske problemer fortøner seg som lommerusk på stjernehimmelen. Kan dette gå bra?

- Jeg har forsøkt å forstå India. Dessverre må jeg tilstå at jeg aldri har klart det.

Sitatat stammer ikke fra Torbjørn Færøvik, men fra Indias tidligere statsminister Jawaharlal Nehru som døde syk og desillusjonert i 1964. Hva kan da en norsk journalist og forfatter stille opp med?

Færøvik har fulgt opp en erkjennelse, også den fra Nehru, som nevnes i forordet til boka: Den som vil forstå India, må belage seg på en lang reise i tid og rom. Færøvik har besøkt India flere ganger og har reist på kryss og tvers i det store landet. I tillegg har han dypdykket i indisk historie, særlig kultur og religion, og han tegner kritiske og fargerike portretter av landets politiske le-

dere i dette århundre. Her kommer hans bakgrunn som historiker godt med, og stoffet er bakt inn i reise- og kildringene på en mesterlig måte. Metoden er tidligere brukt med hell av forfattere som V.S. Naipaul.

Ofte går reisen med jernbane, og i en togkupé får han følgende spørsmål av en 12 år gammel indisk gutt: Hvilken kaste tilhører du?

-Jeg? Jeg er kasteløs, svarer Færøvik, en innrømmelse som fører til et kollektivt sukk i kupeen. «Stakkars mann, han er kasteløs».

Reisen går bl.a til Bombay, Goa, Bangalore, Calcutta, Benares, Allahabad, Delhi og til Punjab og Rajasthan. Møtene med Calcutta, Benares og den hellige Ganges «river» skillelig i neseborene.

Men også det kjempende India får sin plass. I Bihar, den mest tilbakevendende delstaten i nordøst, slåss kasteløse og fattige jordarbeidere mot godseierne og deres private armeer. I by etter by reiser kvinnene seg mot medgiftssystemet som ruinerer fattigbøndene. Miljøaktivis-

ter forsøker å stanse forurensningen av luft, vann og jord.

- Når jeg ser hvilken ufattelig katastrofe som truer oss, kan jeg ikke la være å handle, sier miljøadvokaten Mahesh Chandra, som siden 1983 har tvunget to tusen miljøskadelige bedrifter til å stenge. Færøvik beskriver New Delhi som et «atmosfærisk gasskammer», som hver dag får 1400 nye innflyttere og risikerer å bli verdens største slumby om få år.

Samtidig er det i år 25 år siden India sprengte sin første atombombe. India bruker mer penger på forsvar og opprustning enn på helse og utdanning. Mye er satset på «eliteutdanning», mens et voksende antall fattige er analfabeter. Det forsterker forskjellene mellom fattige og rike, skriver Færøvik i boka - som fortjener lesere langt utover Norges grenser.

Torbjørn Færøvik:

«India. Stevnemøte med skjebnen» Cappelen forlag

Flyktningerådet trapper opp i Colombia

Fredsprosessen i Colombia halter videre på andre året, men ingen tør håpe på fred i den nære fremtid. Den internasjonale oppmerksomheten rundt konflikten er økende, men står ikke på langt nær i forhold til den massive humanitære krisen i landet.

Med støtte fra NORAD øker Flyktningerådet sin satsing i landet. Menneskerettigheter og internflyktingenes situasjon står i fokus for prosjektene.

Forkjempere for fred og menneskerettigheter myrdes i dagens Colombia. Konflikten i landet har pågått i mer enn femti år. Det spiller i denne sammenheng mindre rolle om de tallrike væpnede gruppene kjemper mot regjeringen eller slåss innbyrdes. Bak volden ligger en uoversiktlig vev av nasjonale, regionale og personlige motiver.

Den tilsynelatende endeløse konflikten driver stadig flere mennesker på flukt. Mer enn halvannen million colombianere lever i dag som flyktninger i eget land under uverdige forhold. Det er i dette landskapet Flyktningerådet opererer – i grenselandet mellom nødhjelp og langsiktig bistand. Organisasjonens mål med innsatsen i Colombia er å bidra til beskyttelse av internt fordrevnes rettigheter og verdighet.

Mindreårige utgjør en stor andel av de internt fordrevne i Colombia.

FOTO: EIGIL OLSEN, FLYKTINGERÅDET

Den lokale menneskerettighetsorganisasjonen MINGA er en av Flyktningerådets sentrale samarbeidspartnere på mottakersiden. Staben av advokater og samfunnsvitere engasjerer seg i enkeltsaker knyttet til fordriving og menneskerettighetsbrudd, og følger dem opp i Colombias rettssystem. Bare i løpet av første halvår 1999 påtok MINGA seg 144 nye enkeltsaker. På nasjonalt plan er organisasjonen en aktiv pådriver for at staten skal ta ansvaret for sikkerheten til internt fordrevne. Dette skjer blant annet gjennom lobbyvirksomhet overfor

NORAD informerer

myndighetene og rådgiving til grupper av fordrevne som forhandler med staten om returavtaler.

MINGA er samtidig også aktiv på grunnplanen. I nordøstregionene av Colombia drives opplæring om menneskerettighetene og deres juridiske anvendelse for lokale ledere og basisorganisasjoner. Slik settes de fordrevne i stand til selv å kreve sin rett.

En annen viktig samarbeidspartner, Den colombianske Juristkommissjonen, er sammensatt av en gruppe høyt skolerte jurister som arbeider for å påvirke rettsvesenet i forhold til hele spekteret av menneskerettigheter. Dette gjør de i første rekke gjennom å utarbeide kommentarer til grunnloven og å samle inn dokumentasjon om overgrep. Juristene følger dessuten typesaker gjennom hele det colombianske rettsvesenet og videre inn i det interamerikanske menneskerettighetssystemet. Slik skapes det blest om problemene utad, samtidig som situasjonen for et stort antall fordrevne kan endre seg betydelig i de tilfeller hvor kommisjonen lykkes å tale deres sak. Juristkommissjonen forsøker i tillegg å bistå med råd i enkeltsaker overfor organisa-

sjoner som driver fri rettshjelp.

Kapasitetsbygging og institusjonell utvikling er hovedfokus i samarbeidet med Flyktningerådets partnerorganisasjon Project Counselling Service (PCS). Den regionalt baserte organisasjonen gir blant annet tilbud om kurs, seminarer og workshops til mer enn 30 lokale organisasjoner. Seminarer om psykososialt arbeid, traumebehandling i prosjekter og innføring i internasjonal humanitær rett er møtt med meget god respons hos deltakerne.

I år 2000 planlegger Flyktningerådet å trappe opp innsatsen i Colombia, med vekt på det langsiktige aspektet i egenorganisering og evne til selvberging for målgruppen. Økt kapasitet i lokale organisasjoner gir styrket evne på mottakersiden til å støtte internt fordrevne, tale deres sak og gi dem hjelp til å overleve i hverdagen. Målet er at de etter hvert skal kunne ta kontroll over sin egen situasjon.

Støtten fra NORAD til de tre omtalte prosjektene utgjorde 80 prosent av finansieringen – til sammen 3,6 millioner kroner i 1999. I tillegg stilte Flyktningerådet til rådighet en egenandel på 20 prosent eller 900.000 kroner, som er midler fra TV-aksjonen 1998.

Artikkelen er skrevet av NORADs avdeling for sivilt samfunn.

Save the Children Norway (Redd Barna) is a non-governmental humanitarian membership organisation which is politically and religiously independent, and that works to realize children's rights in accordance with the United Nations Convention on the Rights of the Child.

We now seek

Resident Representative for Nicaragua

Save the Children Norway – Nicaragua office has 18 local employees and an annual budget of approximate 20 mill NOK. The programme was established in 1988 and the office is located in Managua. The main components of the programme are basic education (pre-schools), working children, children with special needs and advocacy for children's rights. The work is developed in co-operation with local authorities and NGOs. The Resident Representative is member of the Regional Management team for Central America and is expected to contribute to regional thinking.

Main responsibilities:

- Programme and strategy development
- Administration and financial management
- Organisational development and personnel management
- Information and representation

Qualifications:

We look for a person with

- higher education at university level, fluency in English and Spanish, and computer literacy
- relevant international and leadership experience with the ability to coach highly qualified staff,
- experience from strategic planning, partner co-operation, experience from financial management and internal control, and knowledge of the region.

Candidates with a Norwegian base will be preferred.

Duration of appointment: Two years, starting approximately June 2000. Further information may be obtained from: Tove Romsaas Wang or Kari Thomassen, tel. 22990900, fax 22990860.

Application with CV, certificates and testimonials should be sent to: **Redd Barna, Personnel & Organisation Dept., Pb 6902 – St. Olavs plass, 0130 Oslo, Norway before 10. January 2000.**

Redd Barna

RÅDGIVER (vikar)

(MIDL.) - AMBASSADEN I KAMPALA, UGANDA («U-99/17»)

Utvikling av det sivile samfunn og sivile samfunnsinstitusjoner og nettverk i utviklingsland er et satsingsområde for NORAD. Det søkes rådgiver (vikariat) til å utvikle strategier på feltet og bistå med endring av norsk bistand til det sivile samfunn. Arbeidet omfatter også rådgiving, saksbehandling og utredninger samt utstrakt kontakt med det sivile samfunn i Norge og i utviklingsland.

Søkeren bør ha høyere utdanning eller annen relevant utdanning, bred og relevant arbeidserfaring og gode engelskkunnskaper. Det kreves gode evner til samhandling og utadrettet virksomhet, skriftlig og muntlig kommunikasjon og analyse samt dokumentert evne til strategisk utviklings- og endringsarbeid.

Stillingen er et 2-årig vikariat og innebærer en del reise- og foredragsvirksomhet. Tiltredelse snarest. Organisatorisk plassering av stillingen er under vurdering.

Stillingen vil bli lønnet i ltr. 40-54, avhengig av kvalifikasjoner.

Nærmere opplysninger ved underdirektør Inger K. Stoll tlf 22 24 02 10 eller fung. avdelingsdirektør Erling Eggen tlf 22 24 04 22.

Søknader merket «EAG 99/40», sendes NORAD, Fagavdelingen, Postboks 8034 Dep, 0030 Oslo, innen 23.12.99

Stiftelsen Yme er en norsk bistandsorganisasjon som har spesialisert seg på vannrelaterte prosjekter. I samarbeid med Kirkens Nødhjelp er Stiftelsen teknisk ansvarlig for EWSP (Emergency Water and Sanitation Preparedness). EWSP er en del av NOREPS. I 1998 startet Yme et nytt NORAD-finansiert vann- og landsbyutviklingsprosjekt i Cabinda-provinsen i Angola. Høsten 1999 kom flere tusen flyktinger tilbake fra Den Demokratiske Republikken Kongo. For å administrere dette arbeidet, søker Yme til sitt Oslokontor etter:

Nødhjelps-, Prosjektkoordinator

Kvalifikasjoner:

- Moderne bistandsfaglig tenkning, erfaring med koordinering av prosjekter med teknisk implementering i Afrika
- evne til selvstendig arbeid i samarbeid med lokalt ansatte
- Portugisisk- eventuelt franskkunnskaper

Kontormedarbeider

Kvalifikasjoner:

- Noe regnskaps- logistikerfaring
- Erfaring med PC verktøy, Word, Excel, etc.
- Gode engelskkunnskaper
- Bistands-, prosjekterfaring er en fordel

Vi tilbyr:

Spennende og givende nybrottsarbeid. Gode, personlige og faglige kontakt- og oppfølgingsmuligheter i en liten organisasjon. Lønn etter kvalifikasjoner.

Søknadsfrist:

Skriftlig søknad med CV innen 3 januar 2000. Kontakt Dr. Andreas G. Koestler for mer informasjon på tlf: 22839189. E-mail: yme@yme.no
Stiftelsen Yme Munkedamsvn. 59, 0270 Oslo

Prøv en stillingsannonse i **bistandsaktuelt**

nytt om navn?

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 98 95.

Øyvind Eggen slutter som daglig leder i Foreningen for Internasjonale Vann- og Skogstudier (FIVAS) og vil i en periode jobbe som konsulent for frivillige organisasjoner.

Trine Lynggard (50) har sluttet i FOKUS – Forum for Kvinner og Utvikling, hvor hun hadde vært siden starten for ti år siden som informasjonsansvarlig og redaktør for kvartalstidsskriftet «Kvinner Sammen». Hun er ansatt i en nyopprettet stilling som informasjonsrådgiver ved Nordisk Institutt for kvinne- og kjønnsforskning, en tverrvitenskapelig forskningsinstitusjon finansiert av Nordisk Ministerråd basert i Oslo.

Haakon Baardsøn Hjelde har fått stillingen som ambassadør i Ulan Bator i Mongolia og Pyongyang i Nord-Korea. Hjelde er fra før ambassadør i Beijing.

Sissel Birgitte Breie som er ambassadør i Buenos Aires og Montevideo, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Asunción, Paraguay og La Paz, Bolivia

Anne Beathe Jensen starter arbeidet som ambassaderåd ved ambassaden i Maputo fra og med den 17. september for en periode på to år.

Harald Tollan har fra 30. september fått stillingen som annen ambassadesekretær ved ambassaden i Maputo, Mosambik i to år framover. Han overtar etter Lise Stensrud.

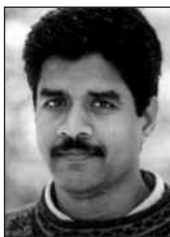
Katrine Rødsten har fått stillingen som attache ved ambassaden i Managua, Nicaragua for en periode på to år fra den 10. september i år.

Gisle Hagen har fått stillingen som første ambassadesekretær i Pretoria, Sør-Afrika for to år fra den 15. september.

Ann Kristin Westberg er tilbake i stillingen som rådgiver i bilateral avdeling på Afrika desken i Utenriksdepartementet fra den 1. september i år.

Ove Danbolt er tilbake i stillingen i bilateral avdeling etter å ha jobbet som ambassaderåd ved ambassaden i Colombo fra den 16. september.

Udaya Sekhar Nagothu ved NORAGRIC, forsvarte tirsdag 9. november sin doktorgradsavhandling: «Utilisation and Conservation of Natural Resources in the Semi-Arid Region of Rajasthan, India:

Mainstream views and local realities». Nagoythu er inder og NORAGRICs første doktorgradstudent.

Charlotte Norby ble ansatt den 1. oktober som prosjektkoordinator for sørlige Afrika i SAIH. Hun har hovedfag i sosialantropologi fra Universitetet i Oslo, med feltarbeid fra Botswana. Inntil 1. august har hun hatt flere oppdrag på kontrakt for NORAD/SIVSAM de siste 2 årene.

Karsten Anfinsen tiltrer 1. februar 2000 stillingen som jurist og stedlig representant for Flyktingerådet i Sisak, Kroatia. Kontoret organiserer Flyktingerådets samlede virksomhet i Kroatia. Virksomheten består i hovedsak av fri rettshjelparbeid. Anfinsen kommer fra stillingen som førstekonsulent i UDI. Han har erfaring fra blant annet arbeid ved den norske ambassaden i Beograd, og fra Makedonia under Kosovo-krisen.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. James Wolfensohn, president i Verdensbanken
2. Norsk Folkehjelp
3. Arnoldo Aleman
4. Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid
5. Det karibiske hav.
6. Ca 33,6 millioner
7. I åtte år, fra 1971 til 1979.
8. I Tunisia
9. I 1912
10. Transparency International
11. Thor Heyerdahl
12. Åpenhet og reformer
13. 24. oktober
14. Palestinsk frigjøringsorganisasjon
15. I presidentpalasset, Santiago, Chile i 1973.
16. Koreakrigen
17. Lenin
18. Vatikanstaten
19. Den politiske fløyen av den katolske geriljaorganisasjonen IRA
20. I Sør-Amerika.

Vil se nærmere på NGOene

Hvor stor effekt har egentlig bistand som blir kanalisert gjennom frivillige organisasjoner? Det spørsmålet vil utenrikskomiteen ha svar på. Den ber regjeringen om å lage en egen evaluering av NGO-bistanden, både innenfor nødhjelp og mer langsiktig bistandsarbeid.

Om lag en fjerdedel av bistandsbudsjettet går gjennom frivillige organisasjoner, men hittil har det aldri vært gjennomført en helhetlig vurdering av innsatsen deres. Utenrikskomiteen ønsker imidlertid å stramme inn både når det gjelder kvalitetssikring og evaluering av denne bistanden.

Blant problemstillingene er NGOenes bidrag i utviklingen av det sivile samfunn, sammenlignet med tradisjonell bistand, langsiktig effekt av NGO-innsatsen, hvilken kompetanse de frivillige organisasjonene besitter, og hvordan de evaluerer sine egne prosjekter.

Avtale om grensehandel

En grensehandelavtale, som ble undertegnet i Vientiane 26. november av regjeringene i Thailand, Laos og Vietnam, forventes å bidra til økt handel mellom de tre landene, skriver Asian Development Bank (ADB) News.

Regionen som for kort tid tilbake var delt på grunn av kriger, har inngått et nærmere samarbeid for å lette på byråkratiet, lover, regler og utvikle et tidligere krigsområde til en markeds plass. Formålet med avtalen er å åpne for kontainertrafikk og samkjøre grensekontrollene slik at inspeksjonene og kontrollene kan utføres i fellesskap og raskere.

Avtalen er en del av et foreslått 350 mill. dollar Øst-Vest-korridor-prosjekt som skal knytte Mukdahan i Thailand med Savannakhet i Laos og Lao Bao, Dong Ha og Da Nang havn i Vietnam. ADB vil ventelig vedta et lån på 57 mill. dollar til rehabilitering deler av veien i Laos og Vietnam.

Kvinner stenges ute

ZIMBABWE (IPS): Ikke en eneste kvinne kommer trolig til å bli valgt til viktige lederverv i Zimbabwes regjeringsparti ZANU-PF under årets partikongress. I dag teller regjeringen 30 ministre, hvorav seks er kvinner. Av 14 viseministre er bare tre kvinner. Denne neglisjeringen har ført til frustrasjon i kvinnebevegelsen i ZANU-PF, som har besluttet å boikotte partikongressen dersom ikke kvinner blir nominert til de viktigste posisjonene i partiet. Kvinnebevegelsen krever også at hvert fjerde lederverv i alle delene av partiet skal øremerkes kvinner.

Karakterboka – fra null til 20:

- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

FOTO: INGER A. HELDAL

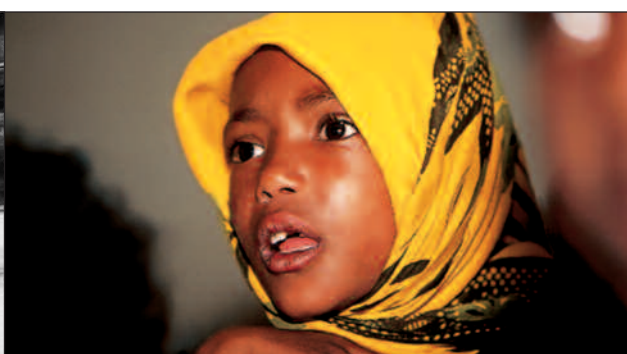

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse: .....

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**, c/o Norsk Fredskorpssamband Drift A/S, boks 6747 St. Olavs plass, 0130 Oslo.

VISSTE DU AT...

Om lag 585.000 kvinner i fattige land dør som følge av komplikasjoner ved fødsel og graviditet hvert år. Med tilgang til lege, medisiner og moderne helseutstyr ville de aller fleste blitt reddet.

Kilde: State of the World's Children 2000

«Det øre som aldri lytter til andres råd vil som oftest bli kuttet av sammen med hodet.»

Ordtak fra Nigeria.

Apartheidsymbol på kulturlista

Robben Island har fått plass på lista over verdens kulturarv

Den 2. desember i år fikk Robben Island – øya som for alltid vil være knyttet til kampen mot apartheid – plass på World Heritage List. Fangeøya som huset Sør-Afrikas nye ledere i flere tiår er dermed blitt en del av verdens kulturarv.

KULTUR

• TONE BRATTELI

Nelson Mandela var blant de første som fikk beskjed om avgjørelsen. Han ventet på Robben Island sammen med gamle fangekamerater.

Det var høytid i byen Marrakech i Marokko da en enstemmig World Heritage-komité tok avgjørelsen. Sør-Afrikas ambassadør til UNESCO, Thuthukile Skweyiya, lot følelsene få plass i sin tale, og takket Norge og Nordic World Heritage Office spesielt for innsatsen i denne saken. Deretter ringte hun Mandela.

Ideen født på Hjemmefrontmuseet.

Det var kanskje Gowan Mbeki, Nelson Mandelas fangekamerat og far til dagens president, som først fikk ideen til å gjøre Robben Island til et minnesmerke over motstandskampen. Og ideen fikk han på Hjemmefrontmuseet i Oslo. Selv kom han første gang til Robben Island lørdag 13 juni 1964, sammen med seks andre menn: Mandela, Sisulu, Kathrada, Mhlaba, Mlangeni og Motsaolodi – den såkalte Rivonia-gruppa.

Deres første møte med øya var synet av 500 fanger som subbet seg av gårde til arbeid i steinbruddene. De gikk barbeint. Steinene gnagde sår inn i føttene deres. Det var kaldt. Bitterlig kaldt.

Fra strandpromenaden i Cape Town kan du se Robben Island. Sjøveien ut er i friskeste laget for en landkrabbe, og styrker inntrykket av hvor lite tilgjengelig og «rømningsikker» øya er. Havet holder seg sjelden i ro, dønningene og understrømmene er svært kraftige.

Dumpingplass i 400 år. Øya har en lang historie. I over 400 år er den blitt brukt som «dumpingplass» for uønskede elementer – mennesker som ble sett på som en politisk eller sosial trussel mot samfunnet. Historien inneholder kapitler om spedalske, syke og sinnslidende som ble «oppbevart» der.

Opprinnelig var øya forsyningsdepot for europeiske sjøfarere som bunkret opp ved Kapp det gode håp, ytterpunktet der to verdenshav møtes i en skummende bølgetopp. Det fantes europeere som fryktet de svarte stammene på fastlandet, og som foretrakk å jakte på øya. Nederlenderne kalte øya Robbe Eiland etter det nederlandske ordet for sel – robbe. Den lille øya var rik på sel,

De første turistene inntar Robben Island i januar 1997. Øyas nye status som del av verdens kulturarv, vil trolig gi et kraftig bidrag til økt turisme til den gamle fangeøya.

FOTO: SCANPIX/EP

Deres første møte med øya var synet av 500 fanger som subbet seg av gårde til arbeid i steinbruddene – barbeint og i kulde.

men også på andre planter og dyr. Det finnes arter der som ikke finnes andre steder i verden.

Apartheidfestning. I 1960-åra ble øya omgjort til en rømningsikker festning av apartheid-regimet, et sted der de skulle knuse alle svarte ledere. De tok feil. I stedet ble Robben Island et sted der de samme lederne studerte og forberedte seg til den dagen alle håpet på; den dagen de selv kunne overta makten. Fra Robben Island kom stemmene som verden lyttet til.

Det utviklet seg et lite samfunn der ute i havgapet. Postmesteren, fyrbøteren og læreren var de eneste sivile. Resten var fanger, fangevoktere og deres familier. Fangevokterne bygde kirker, lekeplasser, sportsarenaer, bar og spisesteder. Fangene slet helsa av seg i steinbruddet og fikk diett etter «status». F-dietten var den magreste av alle. Den fikk de viktigste fangene – de svarte lederne som var samlet i en fangeblokk for seg selv.

Viktig symbol. Robben Island er utvilsomt et viktig symbol for det nye Sør-Afrika, og for verdenssamfunnet. Historien skal skrivet på

nytt. Under apartheidregimet ble 38 000 bøker ble forbudt i Sør-Afrika. Lar de seg oppspore? Det er gravd fram 50 000 fotografier, undergrunnsplakater, sko, klær, protokoller og dagbøker som forteller historien om fangenes hverdag.

Det nye Sør-Afrika er bare så vidt

i gang med å skrive sin egen versjon av historien. Robben Island er en viktig del av den.

Tone Bratteli er underdirektør i NORADs avdeling for kultur og samfunnskontakt.

Nelson Mandela viser Gro Harlem Brundtland rundt på Robben Island, for noen år siden. Selv var han fange her i 18 år.

FOTO: SCANPIX

Bistandsaktuelt ønsker sine 9000 lesere et godt nytt millenium!

BISTANDSAKTUELT, BOKS 8034 DEP., 0030 OSLO. TLF. 22 24 20 40 / 22 24 20 64. FAX: 22 24 20 66.